

บทที่ 6

แนวทางการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติในโรงเรียน

1. การถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียน

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ดำรงรักษาเอกราชทางการเมืองการปกครอง สังคมและวัฒนธรรมของชาติมาโดยตลอดเป็นระยะเวลายาวนาน การดำรงรักษาวัฒนธรรมโดยเฉพาะด้านศิลปะในแขนงต่าง ๆ นั้นได้มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นและถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จากการศึกษาพบว่าวัฒนธรรมด้านศิลปะและการดนตรีนั้นเป็นวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าในหลายประการ ดังนั้นวัฒนธรรมดนตรีจึงเป็นวัฒนธรรมที่มีแบบแผนการถ่ายทอดวัฒนธรรมและการประพฤติปฏิบัติอันเป็นเอกลักษณ์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

วงจรชีวิตของคนไทยเริ่มตั้งแต่เกิดจนตายนั้นมีความเกี่ยวข้องกับดนตรีดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต อาทิ การโกนจุก อุปสมบท สมรส หรือแม้กระทั่งงานศพย่อมจะมีวัฒนธรรมดนตรีเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องทั้งสิ้น จากการศึกษาพบว่าระบบการศึกษานั้นได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำรงวัฒนธรรมดนตรีมาโดยตลอดอันเนื่องมาจากวัฒนธรรมดนตรีไทยนั้นมีแบบแผนและวัฒนธรรมการถ่ายทอดที่เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ชัดเจน การศึกษาครั้งนี้พบว่าสถาบันการศึกษาในทุกระดับในประเทศไทยให้ความสำคัญกับการเรียนดนตรีไทยมาโดยตลอดจนอาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมดนตรีไทยได้เริ่มเข้าสู่การศึกษาในโรงเรียนตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2500 มีโรงเรียนบางแห่งได้จัดตั้งวงดนตรีไทยขึ้น อาทิ โรงเรียนบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยม โดยได้กำหนดให้นักเรียนทุกคนต้องมีเครื่องดนตรีของตนเองคนละ 1 ชิ้น จนกระทั่งนักเรียนสามารถเล่นดนตรีประเภทวงเครื่องสายตามสถานที่ต่างๆ ได้ (ศักดิ์ชัย นิรัญทิว, 2544)

จากสาระมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มศิลปะของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ได้ให้ความสำคัญของการเรียนศิลปะ ดังนี้

กลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม สนุกทริยภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ ดังนั้นกิจกรรมศิลปะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง และแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาระบบความรู้ทาง

ศิลปะ การเห็นภาพรวม การสังเกตรายละเอียด สามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ ด้วยการมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข

โดยมีวิสัยทัศน์ว่า การเรียนรู้ศิลปะ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรากฐานทางวัฒนธรรม ค้นหาผลงานทางศิลปะสื่อความหมายกับตนเอง ค้นหาศักยภาพ ความสนใจส่วนตัว ฝึกการเรียนรู้ การสังเกตที่ละเอียดอ่อนอันนำไปสู่ความรัก เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะและสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมาธิ ทัศนียมส่วนตัว มีทักษะกระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของการสะท้อนวัฒนธรรมทั้งของตนเองและวัฒนธรรมอื่น พิจารณาว่าผู้คนในวัฒนธรรมของตนมีปฏิริยาตอบสนองต่องานศิลปะ ช่วยให้มีมุมมองและเข้าใจโลกทัศน์กว้างไกล ช่างเสริมความรู้ ความเข้าใจ มโนทัศน์ด้านอื่น ๆ สะท้อนให้เห็นมุมมองของชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา ด้วยลักษณะธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ การเรียนรู้ เทคนิค วิธีการทำงาน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดัดแปลง จินตนาการ มีสุนทรียภาพ และเห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรมไทยสากล

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเสริมสร้างให้ชีวิตมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ช่วยให้มีจิตใจที่งดงาม สมาธิที่แน่นหนา สุขภาพกายและสุขภาพจิตมีความสมดุลเป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติโดยส่วนตน และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมโดยรวมและได้กำหนดคุณภาพของผู้เรียนไว้ว่า เมื่อจบการศึกษาระดับพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะแล้ว ผู้เรียนจะมีสภาพจิตใจที่งดงาม มีสุนทรียภาพ มีทัศนียม รักความสวยงาม รักความเป็นระเบียบ มีการรับรู้อย่างพินิจพิเคราะห์ เห็นคุณค่า ความสำคัญของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของคนในชาติ สามารถค้นพบศักยภาพความสนใจของตนเองอันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพทางศิลปะ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นพัฒนาตนเองได้ และแสดงออกได้อย่างสร้างสรรค์ มีสมาธิในการทำงาน มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากการศึกษาพบว่าในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยนั้นเมื่อจบการศึกษาแต่ละช่วงชั้นผู้เรียนจะมีคุณภาพดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3)

- สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เล่าเกี่ยวกับผลงานของตนให้ผู้อื่นรับรู้ โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะได้
- รับรู้ทางศิลปะ ได้แก่ ทักษะธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ เล่าให้ผู้อื่นรับรู้โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะได้
- ระบุสิ่งแวดล้อมหรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดผลงานศิลปะได้
- ใช้ความรู้ทางศิลปะสาขาต่าง ๆ ในการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่น ๆ
- สนใจในการปฏิบัติงานศิลปะ ฟังพอใจ สนุกสนาน เพลิดเพลิน รับผิดชอบการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
- สังเกต รับรู้ สนใจธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม งานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6)

- สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ การสังเกตทางศิลปะ ได้แก่ ทักษะธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ทักษะในการใช้เทคนิคให้เกิดผลตามความต้องการของตนเอง และอธิบายให้ผู้อื่นรับรู้โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นทางศิลปะได้
- รับรู้ทางศิลปะ ได้แก่ ทักษะธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ซึ่งสามารถช่วยในการวิเคราะห์งานศิลปะ และอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในความสวยงามและความไพเราะของศิลปะได้
- ระบุงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้ อธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์ในปัจจุบันมีผลหรือได้รับอิทธิพลจากงานศิลปะได้
- นำความรู้ทางศิลปะสาขาต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่น ๆ
- สนใจสร้างงานศิลปะ มีความสุขกับการทำงาน มั่นใจในการแสดงออก ยอมรับความสามารถของผู้อื่น
- ตระหนัก ชื่นชมในคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3)

- สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะโดยเลือกและประยุกต์ ทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ และทักษะพื้นฐานให้ได้ผลตามที่ต้องการ ตลอดจนสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจผลงานของตนเองได้
- รู้ว่าการจัดทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ จะช่วยให้งานศิลปะสามารถสื่อความคิดและความรู้สึกได้ และอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในความสวยงามและความไพเราะของศิลปะได้
- บรรยายและอธิบายงานศิลปะสาขาต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยอภิปรายเปรียบเทียบผลงานศิลปะจากยุคสมัย วัฒนธรรมต่าง ๆ และให้ความสำคัญในเรื่องบริบททางวัฒนธรรม
- นำความรู้ทางศิลปะที่ตนถนัดและสนใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่น ๆ
- เห็นความสำคัญของการสร้างสรรค์งานศิลปะ เชื่อมมัน ภาคภูมิใจในการแสดงออก รับผิดชอบ มุ่งมั่นในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น
- ซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รัก ห่วงแหน มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6)

- สร้าง นำเสนอหรือแสดงผลงานศิลปะ โดยเลือกใช้การผสมผสานของทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ และทักษะทางเทคนิคให้ได้ผลตามที่ ต้องการ ประเมินผลงานของตนเองและอธิบายให้ผู้อื่นรับรู้ได้
- วิเคราะห์เทคนิคการจัดทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ที่มีผลต่อการสื่อความคิด ความรู้สึกและผลกระทบต่องานศิลปะสาขาต่าง ๆ อธิบายหลักและความงามของศิลปะในการสร้างงานศิลปะได้
- วิเคราะห์งานศิลปะสาขาต่าง ๆ โดยมีวิธีการเปรียบเทียบความแตกต่างของงานศิลปะ จากกาลเวลาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อธิบายเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลงานศิลปะได้
- นำความรู้ทางศิลปะที่ตนถนัดและสนใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- เห็นคุณค่าของการสร้างสรรค์งานศิลปะ รับผิดชอบ และมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานศิลปะร่วมกับผู้อื่น

- เห็นคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รัก ห่วงแหน ภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล การสืบทอดงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย

นอกจากนี้สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ยังได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระที่ 2 ของดนตรีไว้ว่า

มาตรฐาน ศ 2.1 เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

จากมาตรฐาน ศ 2.1 ได้แบ่งรายละเอียดย่อยเป็นช่วงชั้นที่ 1 (ป.1- 3) ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 – 6) ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3) และช่วงชั้นที่ 4 (ม.4 - 6)

จากการศึกษามาตรฐานดังกล่าว พบว่า เนื้อหาสาระดนตรีที่มีในหลักสูตรได้ให้รายละเอียดตามมาตรฐาน 2.1 ว่า

มาตรฐาน ศ 2.1 : เข้าใจ และแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์

วิพากษ์วิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
1. เข้าใจว่าเสียงกำเนิดได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ	1. เข้าใจเสียงที่บรรเลงเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ ทั้งบรรเลงเดี่ยวและบรรเลงเป็นวง ระบุได้ว่าพื้นฐานทางดนตรีสามารถใช้ในการสื่อความรู้สึก	1. เข้าใจเรื่องเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ที่ใช้ในการผสมวงและทำให้เกิดวงดนตรี ประเภทต่าง ๆ ระบุได้ว่าดนตรีมีอิทธิพลต่อจิตใจและความรู้สึกของบุคคล	1. เข้าใจเครื่องดนตรีที่ใช้ในการผสมวง และทำให้เกิดดนตรีประเภทต่าง ๆ ทั้งไทยและสากล ระบุได้ว่าดนตรีมีอิทธิพลต่อบุคคลและสังคม

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
2. ขับร้องและบรรเลงดนตรีโดยใช้องค์ประกอบของดนตรีให้ได้ผลตามที่ต้องการ	2. ขับร้องและบรรเลงดนตรีโดยใช้ประสบการณ์จินตนาการจากกาณ์สังเกต องค์ประกอบดนตรีและเทคนิคเบื้องต้นให้ได้ผลตามความต้องการ	2. ขับร้องและบรรเลงดนตรีโดยเลือกและประยุกต์ใช้องค์ประกอบและเทคนิคทางดนตรีให้ได้ผลตามความต้องการ	2. ขับร้องและบรรเลงดนตรี โดยการเลือกผสมผสานองค์ประกอบและทักษะดนตรีให้ได้ผลตามความต้องการ
3. ใช้เครื่องดนตรีได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย	3. ใช้และเก็บรักษาเครื่องดนตรีได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย	3. มีความรับผิดชอบและระมัดระวังในการใช้และเก็บรักษาเครื่องดนตรี	3. ใช้และบำรุงรักษาเครื่องดนตรีด้วยความระมัดระวัง ปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ
4. แสดงออกถึงการรับรู้ความไพเราะของเสียง	4. แสดงออกถึงความรู้สึกในการรับรู้ความไพเราะของเสียงดนตรีด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความสนใจ	4. แสดงออกถึงความรู้สึกในการรับรู้ความไพเราะของดนตรีจากประสบการณ์และความสนใจโดยใช้หลักพื้นฐานทางดนตรี	4. แสดงออกถึงความรู้สึกในการรับรู้ความไพเราะจากประสบการณ์และความสนใจโดยใช้หลักการพื้นฐานทางดนตรี
5. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเสียงในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เสียงขับร้อง เสียงดนตรีของตนเองและผู้อื่น	5. แสดงความคิดเห็นเรื่ององค์ประกอบดนตรีตามหลักการทางดนตรี	5. แสดงความคิดเห็นและจำแนกความแตกต่างเรื่ององค์ประกอบดนตรี ความไพเราะของเสียงดนตรีตามหลักการทางดนตรี	5. แสดงความคิดเห็นและวิเคราะห์องค์ประกอบและความไพเราะของผลงานดนตรีตามหลักการทางดนตรี

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
6. สร้างสรรค์ทางดนตรีและนำความรู้ทางดนตรีไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และชีวิตประจำวันได้	6. สร้างสรรค์ทางดนตรีและนำความรู้ทางดนตรีไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และชีวิตประจำวันได้	6. สร้างสรรค์ทางดนตรีและนำความรู้ทางดนตรีไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และชีวิตประจำวันได้	6. สร้างสรรค์ทางดนตรีและนำความรู้ทางดนตรีไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

และตามมาตรฐานรายละเอียดของ ศ 2.1 เข้าใจ ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
1. รู้ว่าดนตรีมาจากยุคสมัยและสถานที่ต่างกัน	1. รู้ว่าดนตรีสะท้อนให้เห็นถึงแหล่งที่มา	1. เข้าใจความเชื่อทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อดนตรี	1. เข้าใจยุคสมัยและวิวัฒนาการของดนตรีไทย
2. สนใจดนตรีอื่นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล	2. ฟังพอใจและยอมรับในภูมิปัญญาของการสร้างงานดนตรีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล	2. มีส่วนร่วมและซาบซึ้งในกิจกรรมดนตรีที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล	2. เห็นคุณค่า รักและภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย เข้าใจการสืบทอดดนตรีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมระดับชาติและนานาชาติ

จากวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทยส่งผลให้แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีไทยในโรงเรียนต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มนั้นมีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนคือ

1.1 จุดมุ่งหมายในการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียน

จากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียน สามารถจำแนกจุดมุ่งหมายในการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติไทยได้ดังนี้

1.1.1 เพื่อการดำรงรักษาวัฒนธรรมของชาติ

จากการศึกษาพบว่าจุดมุ่งหมายหลักในการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียนพบว่าจุดมุ่งหมายหลักในการนโยบายการศึกษาและหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาดนตรีไทยพบว่าได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อการดำรงรักษาวัฒนธรรมไทย อันเนื่องมาจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นระยะที่ยาวนาน ประกอบกับการที่วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติทั้งในด้านดนตรี นาฏศิลป์ และศิลปกรรมต่างๆ

จากแนวคิดดังกล่าวมีอิทธิพลโดยตรงต่อการจัดการศึกษาในด้านศิลปะแขนงต่างๆและมีผลต่อทัศนคติผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านศิลปวัฒนธรรมในการดำรงรักษาความเป็นชาติ โดยจะพบว่าครูผู้สอนนั้นจะมีแนวคิดในเรื่องจุดมุ่งหมายในการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติไทยที่ต้องการดำรงรักษาวัฒนธรรมประจำชาติเป็นจุดมุ่งหมายหลักในการถ่ายทอดดังกล่าวที่ว่า

“ที่สอนเพราะต้องการให้เด็กได้รู้จักรากเหง้าของตนเอง
ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ”

(อรวรรณ บรรจงศิลป์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2548)

จากการศึกษาพบว่าแนวคิดดังกล่าวส่งผลต่อการปฏิบัติอันเนื่องมาจากการที่ครูผู้สอนตระหนักถึงความสำคัญในการดำรงรักษาวัฒนธรรมประจำชาติเพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของชาติประกอบกับการที่วัฒนธรรมการดนตรีเป็นวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมไทย จึงส่งผลให้ในการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยนั้นเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการดำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าวที่ว่า

“ การสอนดนตรีต้องการให้รู้ถึงความสัมพันธ์ของดนตรีกับชีวิต ดนตรี
กับความบันเทิง ดนตรีกับงานต่างๆ ดนตรีเพื่อความผ่อนคลาย”

(ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าวจึงส่งผลให้ในการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียนนั้นจึงเป็นการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างคนไทยที่มีความตระหนักถึงวัฒนธรรมประจำชาติและสามารถดำรงรักษาวัฒนธรรมไทยด้วยความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำชาติดังกล่าวที่ว่า

“เราสอนเราคาดหวังว่า เด็กจะออกไปเป็นกลุ่มคนที่ดีของสังคมไทย โดยเฉพาะในด้านศิลปวัฒนธรรมต่างๆ เราเพียงแค่ปลูกฝัง ให้เขารู้จัก และสามารถบอกไปยังสังคมอื่นๆ ได้ว่าประเทศไทยมีอะไร”

(ชูเกียรติ วงษ์อ่อง, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

1.1.2 เพื่อการจัดการศึกษาตามนโยบายการศึกษาของชาติ

จากการศึกษาพบว่าการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนของไทยที่ผ่านมาพบว่าแนวทางการจัดการเรียนการสอนของไทยนั้นถูกกำหนดไว้โดยหลักสูตรการเรียนการสอนในช่วงชั้นต่างๆ โดยในหลักสูตรการเรียนการสอนในปัจจุบันได้มีการจำแนกรายวิชาออกเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ดนตรีประจำชาติไทยนั้นถือได้ว่าเป็นศาสตร์ที่ถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนในกลุ่มสาระ ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ในทุกช่วงชั้น จากหลักการดังกล่าวจึงส่งผลให้จุดมุ่งหมายที่สำคัญในการเรียนการสอนในโรงเรียนปัจจุบันจึงเป็นการจัดการเรียนการสอนให้ครบถ้วนเนื้อหาสาระในช่วงชั้นต่างๆ เพื่อให้ให้นักเรียนนั้นสามารถเรียนและสอบผ่านตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาในช่วงชั้นต่างๆ ดังคำกล่าวที่ว่า

“กลุ่มสาระศิลปะ แบ่งออกเป็น 3 สาระคือ นาฏศิลป์ ดนตรี และทัศนศิลป์ การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนจึงจัดเพื่อให้นักเรียนศึกษาให้ครบสาระการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น”

(ชูเกียรติ วงษ์อ่อง, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

1.2 วิธีการจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าในการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียนได้ถูกกำหนดไว้เป็นกลุ่มวิชาหนึ่งในสาระการเรียนรู้ด้านศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ โดยถือว่าเป็นรายวิชาบังคับในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าวที่ว่า

"การเรียนวิชาดนตรีเป็นหนึ่งในรายวิชาบังคับในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ในทุกช่วงชั้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน"

(อรรพรรณ บรรจงศิลป์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2548)

"การจัดการเรียนการสอนดนตรีอยู่ในสาระการเรียนรู้หนึ่งในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 4 ช่วงชั้น โดยดนตรีไทยจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เครื่องสายไทย กับปี่พาทย์ไทย"

(ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าดนตรีประจำชาติไทยนั้นเป็นเพียงหนึ่งในรายวิชาที่ถูกบรรจุอยู่ในเนื้อหาวิชาดนตรีไทย โดยพบว่าดนตรีประจำชาติไทยนั้นถือได้ว่าเป็นรายวิชาบังคับในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการเรียนการสอนดนตรีไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจะมีการแบ่งรายละเอียดเนื้อหาการเรียนการสอนตามปีการศึกษาดังต่อไปนี้ (ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์, ครูดนตรี สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

1. ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรียนดนตรีไทยประเภทเครื่องสาย 1 ภาคการศึกษา และการขับร้องไทย 1 ภาคการศึกษา
2. ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรียนดนตรีไทยประเภทปี่พาทย์
3. ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรียนเรื่องการบูรณาการดนตรีไทยเพื่อนำไปใช้

จากการศึกษาพบว่าวิธีการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยนั้นในด้านหลักสูตรการเรียนการสอนนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักสูตรเนื้อหาการเรียนการสอนอย่างกว้างไม่มีการกำหนดเนื้อหารายละเอียดเรื่องทักษะและเนื้อหาในรายสัปดาห์ โดยเปิดโอกาสให้แต่ละโรงเรียนได้มีโอกาสในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนการสอนรายวิชาดนตรีได้ จากหลักการดังกล่าวทำให้การเรียนการสอนในโรงเรียนของไทยนั้นผู้เรียนสามารถเลือกเรียนในเครื่องดนตรีที่มีความสนใจได้ดังคำกล่าวที่ว่า

"ตามพ.ร.บ.การศึกษา ให้อำนาจโรงเรียนจัดการเรียนการสอนได้ตามความพร้อมและความต้องการของโรงเรียน"

"นักเรียนสามารถเลือกเรียนเครื่องดนตรีได้ตามความสนใจ เพราะหลักสูตรไม่ได้กำหนดถึงประเภทเครื่องดนตรีที่ต้องเรียน"

(ชูเกียรติ วงษ์อ่อง, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

โดยรูปแบบและระยะเวลาในการศึกษานั้นในการจัดการเรียนการสอนดนตรีในโรงเรียนนั้นจะเป็นการเรียนครั้งละ 50 นาทีต่อ 1 คาบต่อสัปดาห์และทำการศึกษาเป็นระยะเวลา 16 สัปดาห์ใน 1 ภาคการศึกษา(โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม, สังกัด 22 กุมภาพันธ์ 2548) จากแนวทางดังกล่าวส่งผลให้เนื้อหาการเรียนการสอนวิชาดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียนเป็นการเรียนรู้เนื้อหาที่เป็นทักษะพื้นฐานทางดนตรีไทยเป็นหลักดังกล่าวที่ว่า

“การเรียนการสอนทุกโรงเรียน สอนแค่พื้นฐานการดนตรี”

(ชูเกียรติ วงษ์อ่อง, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

และจากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลในการจัดเนื้อหาการเรียนรู้อาจารย์วิชาดนตรีไทยในรับพื้นฐานนั้นเนื่องมาจากในการจัดการเรียนการสอนนั้นจะมีการวัดผลการเรียนการสอนตามเกณฑ์การสอบแห่งชาติ (NT: National Test) เพื่อประเมินว่าผู้เรียนผ่านเกณฑ์การศึกษาหรือไม่ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ครูทุกคนที่เข้ามาสอนต้องเข้ามาอยู่ในระบบของหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งหลักสูตรเน้นชัดเจนว่าคุณทำอะไรก็ได้ให้เด็กบรรลุมาตรฐานใน 4 ช่วงชั้น ให้ได้แค่นั้น ให้เด็กสามารถสอบ NT ผ่าน”

“การเรียนก็จะมีผลวัดผล ประเมินผล NT การศึกษาชาติ ที่เป็นข้อสอบระดับชาติ เด็กจะผ่านกระบวนการตรงนั้นเป็นสำคัญ จึงส่งผลเรื่องของทักษะการเรียนการสอนในโรงเรียน”

(ยุทธนา จัฑพรณรัตน์ , สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

จากแนวคิดและหลักการในหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาดนตรีไทยในโรงเรียนดังกล่าวจะส่งผลต่อวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติไทยเป็นสำคัญ

1.3 ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียน

จากการศึกษาถึงจุดมุ่งหมายและวิธีการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนในการวิจัยครั้งนี้พบว่าการดำเนินการด้านการจัดการเรียน

การสอนนั้นประสบปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนในหลายส่วนซึ่งสามารถ
จำแนกได้ดังนี้

จากการศึกษาพบว่าในการจัดการศึกษาในโรงเรียนนั้นประสบปัญหาประการหนึ่ง
ที่สำคัญคือการขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการสอนดนตรีแต่ละประเภทอัน
เนื่องมาจากดนตรีประจำชาติไทยคือดนตรีปี่พาทย์นั้นเป็นดนตรีที่มีการประสมวงเครื่องดนตรี
หลายประเภทประกอบกับการจัดการเรียนการสอนนั้นผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเครื่องดนตรีที่
ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนได้ จากหลักการดังกล่าวจึงส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยใน
โรงเรียนนั้นประสบปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอนการ
บรรเลงเครื่องดนตรีไทยทุกประเภทในการสอน1ชั้นเรียนดังกล่าวที่ว่า

"การสอนดนตรี นักเรียนทุกคนมีโอกาสที่จะเลือกเรียนเครื่องได้ตาม
ถนัด โดยจะเรียน 1 คนต่อ 1 ชั้น"

(ชูเกียรติ วงษ์อ่อง, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

"การสอนดนตรีที่ต้องมีการสอนทุกเครื่อง ตรงนี้ก็เป็นปัญหาหนึ่งของที่
โรงเรียน"

(อรวรรณ บรรจงศิลป์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2548)

จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ในการจัดการเรียนสอนดนตรีปี่พาทย์ในโรงเรียนนั้นประสบ
ปัญหาการขาดแคลนครูผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทักษะในการบรรเลงเครื่องดนตรีทุกชนิด จาก
การศึกษาพบว่าปัญหาดังกล่าวส่งผลให้กระบวนการในการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีไทยใน
โรงเรียนนั้นครูผู้สอนจะทำการเรียนการสอนในเครื่องดนตรีที่มีความเชี่ยวชาญเป็นหลักและสอน
ทักษะพื้นฐานเครื่องดนตรีประเภทอื่นๆและเนื้อหาด้านทฤษฎีเป็นหลักเพื่อให้ตรงกับเนื้อหาใน
หลักสูตรการเรียนดังกล่าวที่ว่า

"การสอนที่ครูต้องสอนได้หมดทุกเครื่อง มันเป็นแค่ Introduction ไม่ได้
ลงลึก เพราะครูไม่ได้ชำนาญทุกเครื่องดนตรี"

(อรวรรณ บรรจงศิลป์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2548)

“ในบางโรงเรียนเรื่องครูเป็นปัญหา ครูที่ไม่ได้ครองมือทุกชั้น แล้วในโรงเรียนก็จะมีครูศิลปกรรมคนนึง ครูดนตรีคนนึงแต่ครูต้องสอนทุกเครื่องมือ ก็กลายเป็นว่าครูถนัดอะไรก็จะสอนแต่อย่างนั้น”

“ในเครื่องที่ครูไม่ถนัดส่วนใหญ่ก็เลี้ยงไปสอนวิชาการเพื่อให้ครบตามสาระการเรียนรู้ ครบมาตรฐานการเรียนรู้”

(ชูเกียรติ วงษ์อ่อง, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีไทยในโรงเรียนนั้นเป็นการจัดการเรียนการสอนทักษะการบรรเลงดนตรีไทยไม่สมบูรณ์ จากการศึกษาพบว่า นอกจากภาวะการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบรรเลงดนตรีประจำชาติในโรงเรียนของไทยแล้วพบว่าปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะความขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญในการบรรเลงเครื่องดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียนคือเกณฑ์มาตรฐานการประกอบวิชาชีพครู

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าภาวะขาดแคลนครูผู้สอนในโรงเรียนนั้นปัจจัยหนึ่งคือเกณฑ์มาตรฐานการประกอบวิชาชีพครูซึ่งครูผู้สอนในโรงเรียนทุกคนต้องมีคุณสมบัติเบื้องต้นที่สำคัญในการประกอบวิชาชีพครูคือต้องจบการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตทางการศึกษาหรือจบปริญญาบัณฑิตในสาขาวิชาดนตรีแต่ต้องมีการเรียนวิชาครูเพิ่มเติมเพื่อใช้ประกอบการขอรับใบประกอบวิชาชีพครูเพื่อทำการเรียนการสอนในโรงเรียน จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้ผู้เชี่ยวชาญในการบรรเลงดนตรีประจำชาติไทยส่วนใหญ่ไม่สามารถประกอบอาชีพครูเพื่อทำการเรียนการสอนในโรงเรียนได้ดังคำกล่าวที่ว่า

“ตอนนี้สิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถทำให้บรรจครูดนตรีไทยในหลายโรงเรียนก็คือเรื่องใบประกอบวิชาชีพครู ครูที่บ้านบางคนไม่จบปริญญาตรีก็ไม่ผ่านเกณฑ์พื้นฐานของใบประกอบวิชาชีพไม่ได้ ก็ไม่สามารถสอนในโรงเรียนได้”

(อรวรรณ บรรจงศิลป์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2548)

“ตอนนี้จำเป็นมากที่ครูต้องจบปริญญาตรี เพราะมันมีเรื่องของใบประกอบวิชาชีพ ฉะนั้นครูในระบบตรงนี้จึงเป็นปัญหาเป็นสิ่งที่ครูดนตรีต้องเจอ”

(ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

"ตอนนี้หลายๆ โรงเรียนก็ไม่สามารถบรรจุดนตรีไทยเป็นครูได้ หลายที่ครูที่สอนดนตรีไทยก็มีตำแหน่งภารโรงที่ต้องสอนนักเรียน ทำให้ค่าตอบแทนน้อย คนเก่ง คนดีหลายคนจึงเลือกที่จะไม่สอนในโรงเรียนเป็นอาชีพหลัก"

(อนันต์ นาคคง, สัมภาษณ์ 6 เมษายน 2548)

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ภาวะการขาดแคลนครูประจำการในโรงเรียนนั้นยังคงดำรงอยู่ คู่กับการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียนมาโดยตลอด อันเนื่องมาจากความไม่มั่นคงในด้านอาชีพและความแตกต่างระหว่างการประกอบอาชีพศิลปินอิสระที่สามารถสร้างรายได้จากการแสดงตามวาระต่างกับการเป็นครูผู้รับผิดชอบรายวิชาแต่ขาดการสนับสนุนเรื่องการดำรงชีวิตนั่นเอง

จากการศึกษาพบว่านอกจากปัญหาด้านภาวะการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการบรรเลงดนตรีประจำชาติไทยมาทำการสอนในโรงเรียนแล้วในการศึกษาครั้งนี้พบว่าปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียนประสบปัญหาดังต่อไปนี้

การศึกษาครั้งนี้ลักษณะของดนตรีประจำชาติไทยนั้นเป็นลักษณะของการประสมวงโดยใช้เครื่องดนตรีหลายชนิด ดังนั้นในการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยจึงเป็นการเรียนการสอนที่ต้องมีการใช้เครื่องดนตรีประกอบการสอนหลายชนิด จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องอุปกรณ์การเรียนการสอนอันเนื่องมาจากการที่เครื่องดนตรีแต่ละชนิดนั้นมีราคาแพง ประกอบกับงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องดนตรีมีความจำกัดทำให้เครื่องดนตรีไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้เรียนดังกล่าวที่ว่า

"การเรียนการสอนดนตรีไทยที่โรงเรียน ถ้าว่าเครื่องดนตรีพอกับจำนวนนักเรียนก็ไม่ค่อยได้เลยว่ามีพอ เพราะบางเครื่องราคาแพงแต่เด็กอยากเรียนมากเราก็ไม่สามารถจัดหาให้ได้ครบ ช่วงที่ฮิตไหมโรงเด็กอยากเล่นขนาดเยอะแต่เครื่องก็มีไม่พอ"

(อรวรรณ บรรจงศิลป์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2548)

"สำหรับโรงเรียนเราก็ถือว่าเครื่องดนตรีไม่สามารถรองรับได้เต็มจำนวน นี่คือปัญหาของการสอนอย่างหนึ่ง"

(ชูเกียรติ วงษ์อ่อง, สอนหน้ากลุ่ม 10 เมษายน 2548)

“ระบบภูมิภาคพยายามใช้ระบบบ้านเข้าไปในโรงเรียน ปรากฏว่าเกิด
ปัญหาเรื่องหลักสูตร รวมทั้งสื่อการเรียนการสอน”

“หลักสูตรที่ถูกจัดการจากหน่วยกลางแล้วนำไปใช้กับโรงเรียนใน
ภูมิภาคไกล ๆ เป็นเรื่องไกลตัวอย่างรุนแรง ต้องทบทวนกันใหม่ทำให้
เครื่องดนตรีไม่เพียงพอ ต้องทบทวนใหม่ด้วย”

(อานันท์ นาคคง, สนทนากลุ่ม 10 เมษายน 2548)

การเรียนการสอนดนตรีไทยในโรงเรียนบางแห่งจึงไม่นิยมจัดการเรียนการสอนดนตรี
ประจำชาติไทยอันเนื่องมาจากอุปสรรคประกอบการเรียนการสอนไม่เพียงพอกับความต้องการ
โดยจะทำการเรียนการสอนดนตรีไทยประเภทอื่น ๆ ที่มีราคาไม่สูงมากนักโรงเรียนและผู้เรียน
สามารถจัดหาเพื่อประกอบการเรียนการสอนได้อาทิการสอนซิม หรือเครื่องสาย ดังคำกล่าวที่ว่า

“ที่โรงเรียนส่วนใหญ่สอนซิม สอนซอ ส่วนหนึ่งเพราะราคาไม่สูง จัดซื้อ
จัดเก็บได้ง่าย เด็กบางคนสามารถซื้อของตัวเองได้ด้วย”

(อรวรรณ บรรจงศิลป์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2548)

“ครูชอบสอนซิมเพราะตีลงไปก็มีเสียง เด็กเล่นได้ง่าย ซิมจะราคาถูก
หลายโรงเรียนเลยใช้ซิมในการเรียนการสอน”

(ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์, สนทนากลุ่ม 10 เมษายน 2548)

นอกจากปัญหาเรื่องหลักสูตรและเครื่องดนตรีไทยแล้ว จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าใน
กระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้นปัญหาและอุปสรรคประการหนึ่งคือเรื่องรูปแบบและขนาดชั้น
เรียนที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติไทย อันเนื่องมาจากการ
จัดการเรียนการสอนดนตรีไทยในโรงเรียนนั้นเป็นการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนจำนวนมากต่อ
การสอน 1 ครั้ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติไทยที่จัดการเรียนการ
สอนแบบมุขปาฐะหรือการเรียนแบบตัวต่อตัวซึ่งการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้นผู้เรียนไม่สามารถ
ที่จะทำการศึกษา ปรับปรุงแก้ไขทักษะการบรรเลงจากครูผู้สอนได้อย่างละเอียดอันเนื่องมาจาก
จำนวนนักเรียนในแต่ละชั้นเรียนในแต่ละครั้งมีจำนวนมากประกอบกับเครื่องดนตรีมีความ
แตกต่างกันในด้านการบรรเลงทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างลำช้าซึ่งเป็นปัญหาประการ
หนึ่งในการจัดการเรียนการสอนดังคำกล่าวที่ว่า

“เด็กต้องเรียนรู้หลายวิชาในโรงเรียน มีหลายเรื่องที่ต้องให้เรียนมากกว่าเน้นเฉพาะทักษะ”

(อานันท์ นาคคง, สนทนากลุ่ม 10 เมษายน 2548)

“ การเรียนห้องหนึ่งมีประมาณ 34 –35 คนเครื่องดนตรีประมาณ 5 ชนิด แต่ละชนิดก็มีจำนวนเครื่องที่ไม่เท่ากัน ก็ลำบากในการสอนเหมือนกัน”

(ชูเกียรติ วงษ์อ่อง, สนทนากลุ่ม 10 เมษายน 2548)

“ชั่วโมงในการฝึกทักษะปฏิบัติมีน้อยมาก สัปดาห์ละ 1 คาบ ทำให้พอเล่นได้ผิวเผิน พอรู้จัก ยกเว้นแต่เด็กที่มีพรสวรรค์พิเศษที่ได้รับการฝึกจากบ้านดนตรีสำนักต่าง ๆ”

(ถาวร ศรีอ่อง, สนทนากลุ่ม 10 เมษายน 2548)

“ครูไม่มีเวลาพอที่จะมาสอนอย่างละเอียดเพราะนักเรียนมันเยอะ”

(เหมราช เหมหงษา, สนทนากลุ่ม 10 เมษายน 2548)

“การเรียนที่ห้องเรียนปกติ ผมว่ามันยากเพราะเราไม่ได้เรียนคนเดียวทุกคนเรียนเหมือนกัน อาจารย์ก็ต้องดูหลายคน จะให้ปรับให้แก้ทุกคนคงไม่ไหว”

(ธนศิลป์ ชูตินทรานนท์, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

จากแนวคิดดังกล่าวประกอบกับการที่ผู้เรียนไม่สามารถที่จะทำการเรียนการสอนในด้านการบรรเลงในชั้นสูงได้นั้นส่งผลให้รูปแบบการเรียนการสอนดนตรีไทยในโรงเรียนนั้นไม่สามารถที่จะดำเนินการสอนให้ผู้เรียนสามารถบรรเลงดนตรีประจำชาติไทยอย่างชำนาญได้ ประกอบกับการศึกษาพบว่าในการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียนนั้นผู้เรียนจะได้เรียนเพียงสัปดาห์ละ 1 ครั้งคือ 50 นาทีต่อสัปดาห์และเรียนเนื้อหาวิชาเพียง 16 สัปดาห์ซึ่งไม่สามารถทำให้การเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียนนั้นเกิดประสิทธิภาพได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ที่โรงเรียนครูสอน อาทิตย์ละ 1 คาบ 50 นาทีก็ไม่ค่อยจะได้ความรู้
อะไรมาก ถ้าที่บ้านไม่มีเครื่องมือฝึกแล้ว เพื่อนหลายคนมาเรียนครั้งต่อไป
ก็ลืมความรู้เก่าแล้ว”

(ธนศิลป์ ชุตินทรานนท์, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

ปัญหาและอุปสรรคด้านการเรียนการสอนนั้นกระบวนการในด้านการบริหารจัดการถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีส่วนสำคัญ ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าปัญหาหนึ่งที่เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาและแนวทางในการดำเนินงานแก้ไขในการจัดการศึกษาคือแนวนโยบายในการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยพบว่ารูปแบบและแนวทางในการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอน คนตรีประจำชาติไทยนั้นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนนั้นคือนโยบายและแนวคิดในการบริหารการศึกษาของผู้บริหารการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนในด้านวิชาดนตรี นาฏศิลป์อยู่บ่อยครั้ง ทำให้ในการจัดการเรียนการสอนประสบปัญหาด้านการจัดการทั้งงบประมาณ รวมถึงการดำเนินงานในด้านต่างๆมาโดยตลอดดังกล่าวที่ว่า

“ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ เห็นความสำคัญของศิลปะดนตรีว่า มีส่วนใน
การพัฒนาคนให้สมบูรณ์ได้”

(เหมราช เหมหงษา, สทนากลุ่ม 10 เมษายน 2548)

“ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้จักปรับหลักสูตรกลางให้เหมาะสมกับ
หลักสูตรท้องถิ่น”

(ถาวร ศรีฝั่ง สทนากลุ่ม 10 เมษายน 2548)

“ผู้บริหารต้องเอาใจใส่กับวิชาศิลปะดนตรีด้วย มิใช่เอาใจใส่แต่
วิชาการอื่น ๆ”

(อรวรรณ บรรจงศิลป์ สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

“ปัญหาคือนโยบายผู้บริหาร 4 ปีครั้ง และแต่ละครั้งจะมีทิศทางที่
ต่างกัน เปลี่ยนผู้บริหารที่หนึ่งก็ต้องเปลี่ยนทิศทางการเรียนครั้งหนึ่ง”

(ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

“ผู้อำนวยการหลายคนไม่ค่อยอยากให้มีการเรียน การสอนที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของดนตรีไทยเท่าไร มันก็ส่งผลถึงนโยบายงบประมาณ วิธีการ ทุกสิ่งทุกอย่างในการจัดการเรียนการสอน”

(อานันท์ นาคคง, สทนากลุ่ม 10 เมษายน 2548)

จากการสัมภาษณ์ สทนากลุ่ม ผู้วิจัยสรุปว่าปัญหาของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประสบปัญหาด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัญหาขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการสอนดนตรีไทย
2. ปัญหาขาดอุปกรณ์การเรียนดนตรี หมายถึง เครื่องดนตรีไทยที่มีคุณภาพ
3. ปัญหาเรื่องหลักสูตรกลางที่เน้นเฉพาะดนตรีในราชสำนัก
4. ปัญหาเรื่องรูปแบบและขนาดของชั้นเรียนไม่เหมาะสมทั้งเวลาและปริมาณของนักเรียน
5. ปัญหาด้านการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา

จากสภาพปัญหาดังกล่าว นักวิชาการดนตรีไทย ครูดนตรีไทย ได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

จากการศึกษาพบว่าปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียนนั้นในโรงเรียนหลายแห่งได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาโดยตลอด ผู้วิจัยพบว่าในโรงเรียนที่ไม่ประสบปัญหาด้านงบประมาณในการจัดการเรียนการสอนจะดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในเครื่องดนตรีประเภทต่างๆมาทำการสอนทักษะการบรรเลงให้กับนักเรียนในโรงเรียนโดยกระบวนการเรียนการสอนอยู่ภายใต้ความควบคุมดูแลของครูประจำการที่รับผิดชอบรายวิชาดังกล่าวที่ว่า

“ในส่วนของโรงเรียนเรา ดนตรีไทยจะเป็นลักษณะของการเชิญอาจารย์จากกรมศิลปากร หรือมหาวิทยาลัยที่พิจารณาแล้วว่าเหมาะสมมาสอนทุกเครื่องดนตรีให้กับนักเรียน”

(ชูเกียรติ วงษ์อ่อง, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

“ทางโรงเรียนมองว่านักเรียนต้องการเรียนอะไรให้จัดให้ตามที่ได้เด็กสนใจ และอยู่ในงบประมาณที่โรงเรียนสามารถสนับสนุนได้จึงเกิดเป็น

โครงการที่จัดหาวิทยากรภายนอกมาสอนการเล่นดนตรีไทยในโรงเรียนก็
ช่วยได้มาก”

(อรวรรณ บรรจงศิลป์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2548)

ปัญหาและอุปสรรคในด้านการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียนนั้น เป็นปัญหาในด้านการบริหารจัดการด้านการสอนของคณาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและโรงเรียน ในการจัดสรรความเหมาะสมในการเรียนการสอน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าในโรงเรียนได้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในด้านการจัดการเรียนการสอนทั้งในด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนและการจัดขนาดชั้นเรียนให้มีความเหมาะสมกับการจัดการศึกษาดนตรีประจำชาติ จากการศึกษาพบว่าในโรงเรียนที่ประสบปัญหาดังกล่าวได้มีความพยายามในการจัดการปัญหาด้านการเรียนการสอนใน 2 ส่วนคือ

1. จัดสรรรูปแบบและเนื้อหาการเรียนตามหลักสูตรใหม่

การจัดสรรรูปแบบและเนื้อหาการเรียนรู้อตามสาระการเรียนรู้กลุ่มวิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ ในรายวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ซึ่งเป็นรายวิชาที่มีความเกี่ยวข้องกันให้สอดคล้องกับสภาพและความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในลักษณะที่เรียกว่าการเวียนเรียน โดยพบว่าในโรงเรียนจะมีการแบ่งนักเรียนในชั้นเรียนเดียวกันออกเป็น 2 กลุ่มตามลำดับเลขที่ในห้องเรียน จากนั้นเด็กในกลุ่มที่ 1 จะเรียนดนตรีไทยเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์และเด็กกลุ่มที่ 2 จะเรียนนาฏศิลป์ไทยเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ จากนั้นเมื่อครบตามระยะเวลาที่กำหนดแล้วจะทำการเปลี่ยนกลุ่มเพื่อให้เด็กในกลุ่มหนึ่งมาเรียนในอีกทักษะหนึ่ง ดังคำกล่าวที่ว่า

“ที่โรงเรียนใช้วิธีแบ่งห้องหนึ่งมีประมาณ 34-35 คน โดยเราตัดเลขที่ตรงกลางออกเป็นครึ่งหนึ่ง ครึ่งแรกไปเรียนดนตรีไทยและครึ่งหลังไปเรียนนาฏศิลป์ ใช้วิธีการหมุน 8 สัปดาห์ พอครบ 8 สัปดาห์ก็จะหมุนเวียนให้อีกกลุ่มหนึ่งได้มาเรียนอีกวิชาหนึ่ง ทุกระดับในชั้นม.ต้น”

(ชูเกียรติ วงษ์อ่อง, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

2. เพิ่มระยะเวลาในการศึกษาเนื้อหาวิชาดนตรีเพื่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนเพิ่มเติม

จากการศึกษาพบว่าปัญหาด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนจะประสบปัญหาในด้านจำนวนวัสดุอุปกรณ์ประกอบการศึกษาไม่เพียงพอแล้วยังพบว่าปัญหาที่สำคัญอีก

ประการหนึ่งคือเรื่องวิธีการและเนื้อหาที่ใช้ในการสอนที่ไม่สามารถสอนถึงรายละเอียดลงลึกใน ส่วนของเนื้อหาการบรรเลงได้ จากสภาพปัญหาดังกล่าวในการศึกษาครั้งนี้พบว่าในโรงเรียนได้มีการพยายามปรับปรุงแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการจัดชั้นเรียนพิเศษขึ้นในช่วงเย็นสำหรับนักเรียน ที่ต้องการฝึกฝนทักษะเพิ่มเติมดังกล่าวที่ว่า

"เราก็ตอบรับปัญหาในเรื่องเนื้อหาการสอน การบรรเลง โรงเรียน จึงได้มีโครงการในการฝึกสอนให้นักเรียนที่สนใจและต้องการฝึกได้ เรียนเพิ่มเติมในช่วงเย็น"

(ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

โดยการจัดชั้นเรียนเสริมทักษะในตอนเย็นหลังเลิกเรียนนั้นเป็นการจัดการเรียนโดยมี วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถในการบรรเลงเครื่องดนตรีประจำ ชาติไทยให้มีทักษะที่สูงขึ้นและเพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือเพื่อการศึกษาต่อใน อนาคต ดังกล่าวที่ว่า

"เราจัดชั้นเรียนเสริมตอนเย็นก็เพื่อการพัฒนาทักษะสำหรับนักเรียนที่ สนใจจริงๆมาเรียน และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นการเรียนเพื่อพัฒนา ความสามารถในการเล่นดนตรีซึ่งพวกนี้ส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานดนตรีมา บ้างแล้วตั้งแต่ประถมสำหรับการฝึกความเชี่ยวชาญในแต่ละประเภท"

(ชูเกียรติ วงษ์อ่อง, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

"การเรียนในชั้นเรียนถ้าสำหรับต้องการแค่ความรู้พื้นฐานก็พอครับ แต่ ผมต้องการฝึกทักษะให้เก่ง จะเอาดีทางดนตรีเลยมาสมัครเรียนนอก ห้องเรียนเพิ่มเติมตอนเย็นที่ห้องดนตรี"

(ธนศิลป์ ชุตินทรานนท์, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

จากการศึกษาครั้งนี้จึงพบว่าในด้านการจัดการเรียนการสอนนั้นปัญหาและอุปสรรคใน การจัดการเรียนการสอนนั้นได้มีการแก้ไขและคลี่คลายได้โดยอาศัยการบริหารจัดการของครู ผู้รับผิดชอบรายวิชาและโรงเรียนในการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน

จากการศึกษาการดำเนินการในการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียน พบว่าปัญหาด้านการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาพบว่าในโรงเรียนได้มีการดำเนินการแก้ไข

ปัญหาโดยการสร้างผลงานในการออกแสดงตามงานต่าง อาทิงานวันปิดภาคการศึกษาหรือการออกแสดงตามโครงการแสดงศิลปวัฒนธรรมประจำชาติในประเทศต่าง จากการดำเนินงานในลักษณะดังกล่าวส่งผลให้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีประจำชาติไทยเป็นวิชาที่มีความสำคัญและสามารถสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนและสามารถสร้างรายได้ให้กับโรงเรียนอันเป็นการทำให้วิชาดนตรีประจำชาติเป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญและได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องดังคำกล่าวที่ว่า

“เราพยายามให้ผู้บริหารเห็นความสำคัญ โรงเรียนมองเห็นความสำคัญว่าเด็กสามารถมีผลงานการแสดงอยู่เรื่อยๆ ทั้งงานภายในโรงเรียนหรือออกแสดงตามงานต่างๆ จนผู้บริหารยอมรับ”

(อรวรรณ บรรจงศิลป์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2548)

“เราต้องทำให้ผู้บริหารได้เห็นถึงผลงานของนักเรียน การแสดงดนตรีเป็นผลงานเชิงประจักษ์ที่วัดได้ บางครั้งถ้าผู้บริหารเห็นด้วยก็จะช่วยจัดสรรงบประมาณ หรือหาแหล่งทุนจากภายนอกมาสนับสนุนการเรียนดนตรีไทยในโรงเรียนด้วย”

(ชูเกียรติ วงษ์อ่อง, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2548)

จากการศึกษาเอกสาร ว่าด้วยการถ่ายทอดดนตรีไทย พบว่าในการถ่ายทอดดนตรีไทย ด้วยลักษณะและธรรมชาติของดนตรีไทย มีลักษณะเฉพาะการถ่ายทอดดนตรีไทย จึงมีขั้นตอน มีลักษณะของวิถีชีวิตไทยอย่างแท้จริง(สงบศึก ธรรมวิหาร, 2542)คือ

1. ให้ความใกล้ชิด ความเป็นกันเอง แบบญาติ ในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้ลูกหลาน ทำให้เกิดความรักและความผูกพันและความซาบซึ้งในดนตรีไทย
2. การต่อเพลงพิจารณาตามความถนัดของศิษย์แต่ละคน
3. สร้างประสบการณ์ให้ศิษย์ด้วยการฟังการบรรเลงจากครูที่มีชื่อเสียง เพื่อให้เกิดความรู้กว้างขวาง เพื่อจะได้นำเทคนิคมาประยุกต์ใช้ในการบรรเลงของตน
4. ส่งเสริมให้ศิษย์มีความคิดสร้างสรรค์ โดยคิดทางของตนเองและครูจะเป็นผู้แก้ไขและให้คำแนะนำ
5. ครูจะต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่างให้กับศิษย์ เพื่อให้ศิษย์ปฏิบัติตามและแก้ไขถ้าเกิดความผิดพลาด

จากการศึกษาแนวคิดเรื่องการสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีนั้น วิเชียร กุลตันท์ (วิเชียร กุลตันท์ 2500 : 29) ได้กล่าวว่าวัฒนธรรมทางดนตรีของชาติใดก็ตาม จะรุ่งเรืองเป็นที่นิยมของชนในชาติต่อ ๆ ไปหรือของชนชาติอื่นได้ ย่อมประกอบด้วยองค์ 4 ประการ กล่าวคือ

1. จะต้องมีการสั่งสมและสืบทอดมาโดยไม่ขาดระยะ
2. จะต้องไม่ปล่อยให้มืออยู่อย่างใดก็งมืออยู่อย่างนั้น หรือหายตกหล่นไปตามกาลเวลา แต่ตรงกันข้ามจะต้องพยายามคิดค้นให้แปลกใหม่เพิ่มเติมจากของเดิมอยู่เสมอ และต้องให้เข้ากันด้วยดี กลมกลืนกับของเก่าด้วย
3. จะต้องส่งเสริมเพื่อเผยแพร่ไปในหมู่ของชนชาตินั้นเอง และถ้าสามารถทำได้ก็ให้เผยแพร่ไปถึงชาติอื่น ทั้งไกลและใกล้ด้วยก็ยิ่งดี
4. จะต้องปรับปรุงและแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพและสิ่งแวดล้อมเฉพาะหน้าและเหตุการณ์ในปัจจุบัน

แนวทางในการนำวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติไทยมาถ่ายทอดในโรงเรียน

จากข้อค้นพบจากเอกสารและการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ ได้พบแนวทางการนำเสนอวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติไทยที่ใกล้เคียงความเป็นบ้านหรือสำนักดนตรีมาถ่ายทอดในโรงเรียน นักวิชาการจากการสนทนากลุ่ม ได้เสนอแนวทางดังนี้ คือ

เหมราช เหมหงษา ได้เสนอแนวทางการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีที่ใกล้เคียงกับระบบบ้านหรือสำนักดนตรี มาถ่ายทอดในโรงเรียนเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ควรจะต้องปลูกฝังให้เด็กมาตั้งแต่ประถม ต่อเรียนจนถึงมัธยม
2. ปรับชั่วโมงเรียนให้มากขึ้น โดยปรับรายวิชาทฤษฎีให้ลดลง
3. ครูจะต้องพยายามให้เวลากับนักเรียนให้มากขึ้น
4. ครูต้องเก่งและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู
5. ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ เน้นความสำคัญ จัดกิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้เรียนมีโอกาสค้นพบตนเอง ในการเรียนศิลปะดนตรี
6. ควรเพิ่มเวลาการเรียนโดยอาจจะจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร
7. ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เช่น เชิญครูดนตรีจากบ้านหรือสำนักเข้ามาร่วมจัดกิจกรรมต่าง ๆ

สงบศึก ธรรมวิหาร ได้เสนอแนวทางการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีในโรงเรียนว่า

1. ควรจำลองการสอนในบ้านหรือสำนักดนตรีไว้ในโรงเรียนให้ได้มากที่สุด เพราะการสอนในบ้านทำให้ครูกับศิษย์มีความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง สร้างแรงจูงใจให้กับเด็ก ทำให้เด็กรักและอยากเรียนดนตรีไทยมากขึ้น
2. ประยุกต์หรือปรับหลักสูตรดนตรีของโรงเรียน โดยให้นักเรียนสามารถเข้าไปเรียนในบ้านดนตรีแล้วสามารถเทียบโอนเกรดได้
3. ผู้บริหารต้องเก่งและมีวิสัยทัศน์ในการค้นหาวิธีการให้ครูดนตรีในบ้านหรือสำนักดนตรี เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรหรือการเรียนการสอน
4. ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมแสดงดนตรีไทยให้โอกาสผู้เรียนได้สัมผัสจริงด้วยตนเอง

อานันท์ นาคคง ได้เสนอแนวทางการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยในโรงเรียนว่า

1. โรงเรียนเหมือนบ้าน วัด วัง มารวมกันเป็นสถานที่ให้ความรู้กับนักเรียนเป็นจำนวนมาก คณะครูศาสตร์ ศิลปกรรม เป็นบ้าน หรือวังสมัยใหม่ ทุกโรงเรียนเป็นวัด เพราะบ่มเพาะนักเรียนทางคุณธรรม จริยธรรม เป็นเหมือนภาพจำลองของวัดในรูปแบบใหม่ที่นำเข้า โดยครูสามารถโยงศิลปกรรมในการถ่ายทอดทุกโรงเรียนเป็นบ้าน เพราะครูเป็นเหมือนพ่อและแม่คนที่สองของนักเรียน ครูดนตรีในโรงเรียนไม่แตกต่างจากในระบบบ้านสำนักเลย เพียงแต่สมัยนี้เรานำวิชาทักษะไปอยู่ในหมวดหนึ่งกับหลักสูตรปัจจุบัน ที่มุ่งพัฒนามนุษย์ แต่ไม่ได้มุ่งเพื่อสร้างศิลปิน
2. โรงเรียนไม่ต้องมุ่งเน้นทักษะมากมาย แต่ควรจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรท้องถิ่น ที่ใกล้ตัว เด็กนักเรียนให้มากที่สุด เพราะการที่นำเอาวัฒนธรรมดนตรีในราชสำนักที่ไกลเกินตัวเด็กมา让孩子ต่างจังหวัดที่ไกล ๆ เรียน มันทำให้ไม่เกิดผลสำเร็จในการจัดการศึกษาเลย
3. การจัดหาเครื่องดนตรีที่เหมาะสมกับท้องถิ่นเป็นสิ่งทีภาคีรัฐควรให้ความสนใจ
4. ครูดนตรีในบ้านหรือสำนักของแต่ละท้องถิ่นควรมีบทบาทและส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

ถาวร ศรีม่วง ได้เสนอแนวทางการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยในโรงเรียนว่า

1. ควรนำเสนอการถ่ายทอดแบบบ้านในบางส่วนเข้าสู่ระบบโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อครู ต่อเพื่อนดนตรีด้วยกัน
2. ลดชั่วโมงทฤษฎีลงและเพิ่มเวลาสำหรับทักษะการเล่นดนตรีให้มากขึ้น

3. ควรจัดกิจกรรมการประกวดดนตรีไทย ทำให้มีการเข้าค่ายดนตรี เพื่อจะได้จำลองการเรียนแบบบ้านหรือสำนักดนตรี เป็นการฝึกหัดแบบจริงจัง ทำให้ผู้เรียนได้รสชาติของการเรียนในระบบบ้าน
4. ภาครัฐควรสนับสนุนด้านศิลปะดนตรีในโรงเรียน ทุ่มงบประมาณสำหรับเครื่องดนตรีและบุคลากรที่มีคุณภาพ
5. ในโรงเรียนไม่ต้องเน้นความเป็นศิลปินแต่ควรเน้นให้เด็กรักและรู้ดนตรีไทย สำนึกในมรดกของชาติ
6. ปรับสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสัมผัสดนตรีไทย วัฒนธรรมไทยโดยตรง เช่น มีการเล่นดนตรีไทย เทียงวัน จัดกิจกรรมค่ายดนตรีเวลาเย็น เป็นต้น

ยุทธนา จัฑพรณรัตน์ ได้เสนอแนวทางการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยในโรงเรียนว่า

1. ครูที่สอนดนตรีในปัจจุบันต้องเก่ง มีไหวพริบ รู้จักพัฒนาวิธีการเรียนการสอนให้ทันสมัย รู้จักใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยบ้าง เพื่อให้เด็กซึมซับดนตรีไทยได้รวดเร็วขึ้น
2. ปรับหลักสูตรของโรงเรียนโดยเน้นการสอนจากง่ายไปสู่ยาก เพราะการที่รู้จักสอนเพลงง่าย ๆ หรือเพลงที่เด็กคุ้นเคย ที่ชอบจะทำให้เด็กอยากจะทำและเมื่อเด็กทำได้และทำได้ดีแล้วจึงค่อย ๆ ปรับการสอนหรือต่อเพลงที่ยากขึ้น ก่อให้เกิดความไพเราะในดนตรี
3. ครูต้องขยันหมั่นฝึกฝนทักษะ รวมถึงทันต่อความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมของชาติอื่น รู้จักการบูรณาการในการสอนให้เกิดความหลากหลาย

การถ่ายทอดในระบบบ้าน ในสำนักดนตรี เป็นการถ่ายทอดแบบอาศัยความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง ระหว่างครูกับศิษย์ มีความประณีต ละเอียดลออในการถ่ายทอด จึงต้องอาศัยเวลานาน เพราะครูในบ้านถ่ายทอดแบบวิทายาทาน ไม่คิดถึงเรื่องค่าตอบแทน ระบบการถ่ายทอดในบ้าน วัด วัง ในความหมายแบบเดียวกันนั้น สามารถเกิดการแตกหน่อความรู้ เฉพาะทางวิจิตรศิลป์ ให้เติบโตต่อไป

บ้านดนตรีจะเป็นแหล่งที่ให้โอกาสกับผู้เรียนที่สนใจอยากเรียนดนตรีไทยที่แท้จริง จึงเป็นแหล่งที่ผู้เรียนต้องมีความตั้งใจ ครูต้องมีความรู้ในการถ่ายทอด รวมทั้งผู้ปกครองต้องให้ความร่วมมือ นอกจากบ้านจะเป็นแหล่งฝึกทักษะที่เข้มข้น ยังเป็นแหล่งที่ฝึกความสามัคคี ความเคารพในอาวุโส การดำเนินชีวิตที่รู้จักให้อภัย และไม่ก้าวร้าว โดยผู้สอนจะสอดแทรกในวิธีการสอนตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้ทำการนำเสนอรูปแบบการสอนดนตรีในโรงเรียนจากผล การสนทนากลุ่มโดยนักวิชาการทั้ง 6 หัวหน้าหมวด และครูดนตรี ให้ความเห็นพร้อมทั้งต้องการว่าการ ใช้ระบบการสอนแบบบ้านที่ต้องอาศัยเวลานานและเน้นทักษะ เน้นการเป็นศิลปินบ้านคงจะต้อง นำไปปรับใช้โดย

1. นโยบายภาครัฐต้องเอื้อและส่งเสริมให้โรงเรียนตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะ ดนตรี ว่ามีส่วนสำคัญในการพัฒนาคนให้เต็มสมบูรณ์
2. หลักสูตรของชาติจะต้องเอื้อต่อหลักสูตรท้องถิ่น โดยไม่ใช่เน้นเฉพาะดนตรีในราช ลำนำก แต่ลิ้มดนตรีพื้นบ้านที่ไกลจากส่วนกลาง เพราะทั้งครูและเด็กจะไม่สามารถ เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้เลย
3. หลักสูตรส่วนกลางควรให้โอกาสกับครูดนตรีไทยที่อยู่ฝ่ายปฏิบัติการได้มีส่วนร่วมใน การจัดทำหลักสูตรด้วย ไม่ใช่ให้นักการศึกษาที่ได้ปริญญา จบจากต่างประเทศมาก กำหนดหลักสูตรดนตรีไทย
4. ครูที่สอนดนตรีต้องรู้วิธีการปรับใช้หลักสูตรให้เหมาะสมกับหลักสูตรในท้องถิ่น และ สอนนักเรียนให้เกิดความรัก ห่วงแหนมในวัฒนธรรมของชาติ
5. โรงเรียนสามารถจำลองระบบบ้านไว้ในโรงเรียนได้ โดยเพิ่มเวลาให้กับการเรียนรู้ให้ มากขึ้น อาจจะเป็นกิจกรรมการเข้าแคมป์ ให้เด็กนักเรียนได้มีโอกาสมาอยู่ กิน นอน ในโรงเรียนกับครู จะสามารถสร้างแบบจำลองได้ระดับหนึ่งในช่วงเวลาสั้น ๆ แต่ก็ เป็นการเปิดโอกาสให้เกิดขึ้น
6. ตัวครูผู้สอนต้องรู้จักวิธีการถ่ายทอด มีการพัฒนาเทคนิคในการสอนให้เด็กสามารถ เห็น เข้าใจในช่วงเวลาจำกัด แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นหาตัวเอง เพื่อจะไปศึกษา ต่อเพิ่มเติมในภายหลังต่อไป
7. ระบบบ้านก็ควรมีโอกาสหันกลับไปมองการเรียนการสอนในโรงเรียนที่เน้นปริมาณ มาก แต่มีช่วงชั้นการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนการสอนจากง่ายไปยาก ดังนั้น ระบบบ้านจึงไม่ควรเน้นปริมาณ เพราะเป็นการเรียนจากยากขึ้นไป ควรเป็น ความสัมพันธ์ในเชิงลึกซึ้ง จึงไม่ใช่ปริมาณแน่นอน จะไม่ก่อให้เกิดองค์ความรู้

สรุปภาพรวมของสภาพปัญหาในการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติในโรงเรียน จากการ สัมภาษณ์ สนทนากลุ่มหัวหน้าหมวดวิชาศิลปะ ครูดนตรี นักวิชาการ รวมถึงวิเคราะห์ความไม่ สอดคล้องระหว่างจุดมุ่งหมายของ พ.ร.บ.การศึกษา ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิด ความสมดุลทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม กับการจัดเวลาเรียนสำหรับช่วงชั้นต่าง ๆ กับกลุ่มสาระการเรียนรู้ พบว่า

พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบุให้จัดกระบวนการเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ดนตรี และในหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดเวลาเรียนนั้น จะเห็นว่า

ช่วงชั้นที่ 1 มีการให้ความสำคัญกับวิชา ภาษาไทย คณิตศาสตร์ โดยหลักสูตร เสนอแนะว่าควรใช้เวลาร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมดของแต่ละสัปดาห์ เพื่อสอน 2 วิชานี้ ส่วนเวลาที่เหลือให้สอนในสาระการเรียนรู้อื่น และสาระที่เหลือนั้นมีน้อยเกินไป ทำให้ผู้เรียนซึ่งอยู่ในวัยเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ไม่ได้รับการส่งเสริมและให้เวลาในการเรียนดนตรีอย่างเพียงพอ ดังนั้น ความสามารถและความซาบซึ้งกับสุนทรีย์ของดนตรี จึงยากที่จะเกิดขึ้นภายในโรงเรียน

ในช่วงชั้นที่ 2 มีการให้ความสำคัญกับ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โดยหลักสูตรให้ลดเวลาภาษาไทยกับคณิตศาสตร์ลง เหลือร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ แต่ให้เวลาในกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น แสดงให้เห็นว่าในกลุ่มสาระที่เหลือก็ไม่ให้เวลากับการเรียน

ในช่วงชั้นที่ 3 แม้ว่าจะมีการกำหนดให้เรียนสาระทั้ง 8 สาระในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน แต่หลักสูตรก็ยังกล่าวว่กลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ในช่วงชั้นที่ 4 จะเป็นการเรียนเฉพาะทาง มีการแบ่งสายตามความถนัด ดังนั้น กลุ่มสาระต่าง ๆ ก็จะสามารถจัดตามความเหมาะสม

ดังนั้นหากต้องการให้มีการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติเข้ามาในโรงเรียน ตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ. การศึกษา พ.ศ. 2542 มาตรา 6 มาตรา 7 และจุดมุ่งหมายของ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้ กลุ่มดนตรีแล้วผู้วิจัยจึงขอเสนอรูปแบบการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียนดังต่อไปนี้คือ

จุดมุ่งหมายการถ่ายทอดในโรงเรียน

1. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจาร์ณั คุณค่า ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
2. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. เพื่อพัฒนาองค์รวมของผู้เรียนให้ครบทุกด้านทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม สร้างเยาวชนให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัยและมีคุณภาพ

หลักสูตร

1. สถานศึกษาควรจัดเนื้อหาสาระตำราในหลักสูตรของดนตรีให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน และสอดคล้องกับความเหมาะสมกับท้องถิ่นที่โรงเรียนจัดตั้ง
2. สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสาน สาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน เช่น กลุ่ม ศิลปะที่ประกอบด้วยสาระที่ 4 ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ สถานศึกษาสามารถจัดลดภาคทฤษฎี และเพิ่มชั่วโมงให้กับทักษะดนตรีมากขึ้น หมุนเวียนกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งในสุนทรีย์แห่งดนตรี ซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
3. สถานศึกษาจัดกิจกรรมทางด้านดนตรีให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติทางดนตรี โดยครูมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาให้ผู้เรียนได้มีความคิดสร้างสรรค์ และค้นพบหาความชอบหรือความถนัด
4. สถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้จัดการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับครูในบ้านหรือสำนักดนตรีในชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
5. การวัดประเมินผลให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดการ ประเมินผลผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน การร่วมกิจกรรมทางดนตรี และการทดสอบ ควบคู่ไปตามความเหมาะสมของแต่ละช่วงชั้น

วิธีดำเนินการ

1. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนทั้งนโยบายส่งเสริม พัฒนาต่อการอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติ อีกทั้งการจัดทำหลักสูตรกลางที่ควรเป็นหน้าที่ร่วมของครูดนตรีในภูมิภาคหรือท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสม
2. ควรมีการจัดอบรม สัมมนาครูดนตรีไทยตามโรงเรียน ทั่วประเทศ โดยเชิญวิทยากรที่เป็นครูดนตรีไทยตามบ้าน หรือสำนักต่าง ๆ เพื่อพัฒนาแนวทางการสอนดนตรีไทยให้ดำรงและเจริญก้าวหน้า รวมถึงนักวิชาการ หรือนักดนตรีศึกษา ที่จะคอยแนะเทคนิคการสอนในเชิงปริมาณให้เกิดคุณภาพในการเรียนการสอน

3. ควรพยายามที่จะจำลองบ้านดนตรีให้ใกล้เคียงความเป็นจริงที่สุดไว้ในโรงเรียน เพื่อให้เกิดความใกล้ชิด ความเป็นกันเองระหว่างครูกับศิษย์ แบบญาติ ในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ทำให้เกิดความรัก ความผูกพัน และความซาบซึ้ง รวมทั้งมีเวลาให้กับผู้เรียนเต็มที่
4. สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์ โดยตรง โดยการเชิญครูในบ้านดนตรี ที่มีชื่อเสียงมาเพื่อแสดงการเล่นดนตรีไทย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้กว้างขวาง นำเทคนิคมาประยุกต์ใช้ในการบรรเลงของตนเองต่อไป
5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีเสรีทางความคิด มีความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรีไทย ทั้งนี้ นั้นครูต้องมีความชำนาญและคอยให้คำปรึกษา คำแนะนำและแก้ไข

สรุปได้ว่า การถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติไทยในโรงเรียนสามัญยังมีความเข้มแข็งทางวิชาการ ภาครัฐมีนโยบายในการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง แต่จะมีปัญหาทางด้านหลักสูตรและอุปกรณ์ทางด้านดนตรี

2. การถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในโรงเรียน

จากการศึกษาทางเอกสาร สัมภาษณ์นักวิชาการ ครูดนตรี และนักเรียนในโรงเรียน พบว่า ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่มีอารยธรรมและศิลปวัฒนธรรมที่เก่าแก่เป็นเอกลักษณ์และมีความโดดเด่นในสังคมมาช้านาน รูปแบบวัฒนธรรมประจำชาติญี่ปุ่นนั้นมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ในหลายด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมการดนตรี จากการศึกษาพบว่าวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นนั้นเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประเทศญี่ปุ่นมาโดยตลอด สภาพสังคมญี่ปุ่นนั้นมีความเปลี่ยนแปลงในด้านแนวคิด และวัฒนธรรมอยู่หลายครั้งดังจะเห็นจากแนวคิดเรื่องการเปิดประเทศในสมัยเมจิที่วัฒนธรรมและอิทธิพลทางความคิดจากชาติตะวันตกได้เข้ามามีบทบาทในระบบสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่น แนวคิดเรื่องการสร้างประเทศให้มีความทันสมัย เจริญก้าวหน้าทัดเทียมประเทศตะวันตก รัฐบาลเมจิ ค.ศ. 1868 จึงปฏิรูประบบการศึกษาของญี่ปุ่นโดยรับโมเดลแบบตะวันตกเข้ามาโดยการเชิญครูจากต่างประเทศเข้ามาสอนในระดับอุดมศึกษา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมมากมาย (Takumaru Yosihiko, 2003)

จากแนวความคิดดังกล่าวส่งผลให้สังคมญี่ปุ่นเกิดภาวะคลั่งประเพณีตะวันตก ประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางสังคมหลายประการทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และศิลปะแขนง

ต่างๆ เพื่อต้องการสร้างประเทศให้มีความเจริญทัดเทียมตะวันตก แนวคิดดังกล่าวทำให้วัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นได้รับผลกระทบโดยดนตรีตะวันตกได้เข้ามามีบทบาทในสังคมญี่ปุ่นมากขึ้นและมีอิทธิพลต่อชาวญี่ปุ่นมากขึ้นกว่าดนตรีประจำชาติญี่ปุ่น จากสาเหตุดังกล่าวทำให้วัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นได้รับความสนใจในวงจำกัดไม่แพร่หลายมากนัก จนกระทั่งเกิดวิกฤตการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ผลกระทบจากภาวะผู้พ่ายสงครามทำให้สังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นจึงได้รับการถ่ายทอดและดำรงอยู่ในลักษณะเฉพาะกลุ่มมากขึ้น (Shinobu Oku, 1992)

จากการศึกษาพบว่าวิกฤตการณ์ดังกล่าวส่งผลให้วัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นถูกละเลยจากประชาชนในประเทศญี่ปุ่น จากเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ภาครัฐได้ตระหนักถึงวิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติจึงได้เกิดการรณรงค์และกำหนดนโยบายในการปฏิรูปวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นขึ้นโดยมีการสอดแทรกเรื่องดังกล่าวเข้าในระบบการศึกษาโดยเริ่มมีการกำหนดให้บรรจุการบรรเลงดนตรีประจำชาติเข้าไปในสถานศึกษาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1998 หรือในปีพ.ศ. 2545 (Inoue Kazuo, สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2546) จากแนวคิดดังกล่าวส่งผลให้ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนในประเทศญี่ปุ่นนั้นนักเรียนในระดับมัธยมต้นต้องเล่นเครื่องดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นอย่างน้อย 1 ชนิดและต้องสามารถร้องเพลงในรูปแบบญี่ปุ่นได้ดังคำกล่าวที่ว่า

“ในปีค.ศ. 2002 ภาครัฐมีนโยบายบังคับให้นักเรียนมัธยมต้นจะต้องเล่นเครื่องดนตรีญี่ปุ่นอย่างน้อย 1 อย่างและต้องร้องเพลงในรูปแบบญี่ปุ่น ไม่ใช่ออกเสียงตะวันตก แต่ให้ร้องในรูปแบบญี่ปุ่นที่เป็นเอกลักษณ์”

(Tanaka Kenji, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

จากแนวคิดดังกล่าวนี้ทำให้ระบบการศึกษาในโรงเรียนของประเทศญี่ปุ่นได้ตื่นตัวในการที่จะนำดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นเข้ามาทำการเรียนการสอนในโรงเรียน จากแนวคิดดังกล่าวนี้ได้ถือปฏิบัติเรื่อยมาจนกระทั่งในปีค.ศ. 1989 ได้มีการกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติญี่ปุ่นบังคับให้ผู้ที่ประกอบอาชีพครู ต้องเรียนเครื่องดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นอย่างน้อย 1 ชนิดจึงจะสามารถประกอบวิชาชีพครูได้ แนวคิดดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกในวัฒนธรรมประจำชาติให้เกิดขึ้นกับประชาชนของประเทศเป็นสำคัญ ซึ่งวิชาชีพครูถือได้ว่าเป็นต้นแบบที่สำคัญในการสร้างแนวคิดและปลูกฝังแนวคิดดังกล่าวกับชาวญี่ปุ่น ดังคำกล่าวที่ว่า

“ ในปี 1989 พ.ร.บ. การศึกษาของญี่ปุ่นกำหนดให้ครูต้องเรียนวิชาดนตรีญี่ปุ่นและต้องเล่นเครื่องดนตรีญี่ปุ่นได้อย่างน้อย 1 อย่างจึงจะสามารถประกอบอาชีพครูได้ ส่วนหลักสูตรของชาติ ค.ศ. 1989 มีผลบังคับใช้ทุกโรงเรียนตั้งแต่ปีค.ศ. 2002 เป็นต้นไป”

(Tanaka Kenji, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาของหลักสูตรการสอนดนตรีของชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1-3 พบว่า เป้าหมายของการเรียนดนตรีคือ เพื่อสร้างจิตใจให้รักดนตรี โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการแสดงออก และความชื่นชม ตลอดจนสร้างความรู้สึกทางดนตรีให้สมบูรณ์ ขยายความสามารถพื้นฐานของกิจกรรมทางดนตรีและปลูกฝังรสนิยมที่ดี โดยมีเนื้อหาสาระดังนี้

มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1

1. ปลูกฝังความสนใจในเสียงและดนตรีโดยผ่านประสบการณ์ ความสนุกสนานของกิจกรรมทางดนตรี และสร้างทัศนคติในการดำรงชีวิต โดยมองโลกในแง่ดี และทำชีวิตให้สมบูรณ์ด้วยดนตรี
2. รับรู้ถึงความงาม ความมีสีสันของการแสดงออกทางดนตรี เก็บเกี่ยวเทคนิคการแสดงออกขั้นพื้นฐาน และสร้างพลังการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์
3. ทำให้เกิดความสนใจในดนตรีทุกรูปแบบ และสร้างพลังความซาบซึ้งในมุมกว้าง

โดยมีเนื้อหารายละเอียดเกี่ยวกับทฤษฎีดนตรี หลักการร้องเพลง การบรรเลงเครื่องดนตรีตะวันตก เน้นให้ทั้งดนตรีของประเทศและของโลก ทั้งที่เป็นเพลงพื้นเมืองของประเทศญี่ปุ่น และของโลก ที่คุ้นเคยและไม่ยากเกินไป เพื่อสัมผัสความงามของวัฒนธรรมของชาติ และภาษา รวมถึงประวัติศาสตร์ในบทเพลง โดยการฟัง ร้อง และการบรรเลง

เนื้อหาสาระการศึกษาดนตรี สำหรับมัธยมศึกษาปีที่ 2-3 มีดังนี้

1. เพิ่มความสนใจในเสียงดนตรีผ่านประสบการณ์ความสนุกสนานของกิจกรรมทางดนตรี สร้างทัศนคติในการทำชีวิตให้สดใส สมบูรณ์ด้วยดนตรี
2. ให้เกิดความซาบซึ้งในสุนทรีย์ของเสียง ในทุก ๆ การประพันธ์ เสริมและเพิ่มเทคนิคการแสดงออกและเพิ่มความสามารถในการแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์
3. ทำให้เกิดความเข้าใจในดนตรีที่ลึกซึ้ง และเน้นความซาบซึ้งในมุมกว้าง โดยมีเนื้อหา
  - 1) ให้นักเรียนร้องเพลงโดยให้สัมผัสกับเนื้อหาในเนื้อร้อง และคิดค้นวิธีการแสดงออกให้เหมาะสมกับดนตรีที่ร้อง โดยใช้หลักทฤษฎีดนตรีตะวันตก เพื่อเข้าใจในองค์ประกอบที่สำคัญของดนตรี

- 2) ให้นักเรียนได้สัมผัสกับดนตรีของประเทศ รวมทั้งของโลก ทั้งเพลงพื้นเมือง เพลงแบบฉบับทุกประเภท
- 3) บทเพลงที่ร้องให้สัมผัสกับสิ่งที่ใกล้ตัวกับเด็กที่สุด เช่น ธรรมชาติ ฤดูกาล ของประเทศ เพื่อซาบซึ้งถึงความงามของบทเพลงทั้งเสียงและภาษา
4. ความซาบซึ้งในดนตรี ให้นักเรียนฟังโดยเข้าใจความหลากหลายของดนตรีจาก ลักษณะพิเศษของการแสดงออกทางการร้อง วิธีบรรเลงและสีสันทันของเครื่องดนตรี ชนิดต่าง ๆ ทั่วโลก และดนตรีของประเทศญี่ปุ่น รวมทั้งฟังแล้วให้เกิดการ บูรณาการกับศิลปะแขนงอื่น หรือประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมที่มีดนตรีเป็นพื้นฐาน
5. สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้นักเรียนเลือกเรียนเครื่องดนตรีประจำชาติ 1 เครื่อง ในส่วนเครื่องดนตรีตะวันตก ให้ใช้เครื่องสาย เครื่องเป่า เครื่องเคาะ เครื่อง คีย์บอร์ด เครื่องดนตรีไฟฟ้า และเครื่องดนตรีของชนิดต่าง ๆ ในโลก แล้วแต่ ความสะดวกและความจำเป็นในการสอน
6. ผู้สอนต้องจัดการประสมวงในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเล่นดนตรี ด้วยกัน
7. ประยุกต์ใช้ดนตรีกับเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์
8. สำหรับกิจกรรมเสริมทางดนตรีที่โรงเรียนสามารถสร้างเสริมให้กับผู้เรียนนอกเวลา เรียนนั้น มีวัตถุประสงค์ เพื่อสอดคล้องกับความถนัด ความต้องการ และลักษณะ ของผู้เรียน ซึ่งโรงเรียนสามารถจัดได้หลาย ๆ รูปแบบ ตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น เช่น Local traditional entertainment Creative expression learning เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาวิชาศิลปะและดนตรี ในประเทศญี่ปุ่นโดยโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศญี่ปุ่น ได้เริ่มมีการให้ความสนใจในการ ถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่น โดยเฉพาะตรงที่บังคับให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต้องเลือกบรรเลงเครื่องดนตรีของญี่ปุ่น ดังนั้นในการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่น ในโรงเรียนนั้นจึงมีแนวทางการดำเนินงานดังต่อไปนี้

2.1 จุดมุ่งหมายในการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในโรงเรียน

จากการค้นคว้าเอกสาร รวมทั้งการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม กับหัวหน้าวิชาการ ดนตรี และนักเรียนโรงเรียนมัธยม Wakayama Prefecture เรื่องกระบวนการจัดการเรียนการ สอนดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในโรงเรียนนั้นพบว่าจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

2.1.1 เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีประจำชาติ

จุดมุ่งหมายหลักในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนของประเทศญี่ปุ่นจากการศึกษาพบว่าจุดมุ่งหมายหลักนั้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีประจำชาติให้ดำรงอยู่ในสังคมญี่ปุ่น อันเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญคือการที่วัฒนธรรมดนตรีตะวันตกได้เข้ามามีอิทธิพลต่อความคิดและวัฒนธรรมดนตรีของชาวญี่ปุ่นซึ่งส่งผลให้สภาพสังคมและศิลปวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นนั้นมีความเปลี่ยนแปลงไปโดยชาวญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญกับดนตรีตะวันตกมากขึ้น จากสาเหตุดังกล่าวมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดนตรีที่มีคุณค่าต่อสังคมญี่ปุ่น ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนในวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นนั้นจึงมีวัตถุประสงค์ในการถ่ายทอดที่สำคัญเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีประจำชาติเป็นสำคัญดังคำกล่าวที่ว่า

“การถ่ายทอดของโรงเรียนนั้นคือการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติ อันเป็นมรดกที่มีคุณค่าจากบรรพบุรุษเพื่อพัฒนาและถ่ายทอดต่อไปไม่ให้สูญหาย ให้นักเรียนรักในดนตรีของชาติ ถ้าเขารู้สึกรัก เขาจะรู้จักถนอมรักษาไม่ให้สูญหาย”

(Keiko Yoshikawa, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

“ตอนมาเรียนทำให้รู้จักดนตรีของชาติมากขึ้น เกิดความคิด ความรู้ ประสบการณ์เรื่องดนตรีประจำชาติมากขึ้น ทำให้รู้สึกห่วง แหน และจะเล่นต่อไปเรื่อยๆ”

(Masuru Yamamoto, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

2.1.2 เพื่อสร้างจิตสำนึกความเป็นชาติผ่านวัฒนธรรมดนตรี

จุดมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นที่ภาครัฐตระหนักและให้ความสำคัญจนเกิดกระบวนการในการนำวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นมาทำการถ่ายทอดในโรงเรียนนั้นคือ การสร้างจิตสำนึกความเป็นชาติผ่านวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่น วัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นนั้นเป็นวัฒนธรรมที่มีคุณค่าที่สำคัญประการหนึ่งคือเป็นเครื่องมือที่แสดงออกถึงความเป็นชาติผ่านเครื่องดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นจากแนวคิดดังกล่าวได้มีการก่อให้เกิดผลในเชิงประจักษ์ผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่น จากผลการศึกษาพบกระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นนั้นได้ก่อให้เกิดจิตสำนึกความเป็นชาติผ่านการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นดังคำกล่าวที่ว่า

“เมื่อได้ลองศึกษาดูทำให้เข้าใจว่าจริงๆแล้วตัวเองมีดนตรีญี่ปุ่นอยู่ใน
กาย ในใจ ผมเป็นคนญี่ปุ่น มีวัฒนธรรมของชาติอยู่ในตัวเอง”

(Kazuo Suzuki, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

“การเรียนดนตรีญี่ปุ่น ทำให้เข้าใจว่านั่นคือดนตรีของชาติ คงไม่มีใคร
เข้าใจดีไปกว่าคนในชาติ”

(Masuru Yamamoto, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

“การเรียนทำให้รู้ว่ามันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เล่นแล้วรู้สึกกว่าตัวเอง
เป็นคนญี่ปุ่นจริงๆ”

(Ken Nakamura, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

2.2 วิธีการจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในโรงเรียน พบว่า การจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นนั้นได้กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษา ระดับมัธยมศึกษา โดยถือเป็นรายวิชาหนึ่งในรายวิชาบังคับในหมวดวิชาด้านศิลปะ ดนตรี โดยมีการทำการเรียนการสอนรายวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที โดยเป็นการเรียนการสอนในลักษณะของชั้นเรียน โดยครูผู้สอน 1 คนต่อนักเรียนใน 1 ห้องเรียน ดัง คำกล่าวที่ว่า

“การเรียนดนตรีญี่ปุ่นในช่วงโมงดนตรีของโรงเรียน มีเรียนเพียงคาบละ
50 นาที สัปดาห์ละครั้ง และมีนักเรียนประมาณ 40 คน”

(Kaoru Tsubota, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“การสอนในหลักสูตร วิชาดนตรีสอนเพียงครั้งละ 50 นาที สัปดาห์ละ
1 ครั้ง”

(Keiko Yoshikawa, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียนดนตรีจะประกอบไปด้วยเครื่องดนตรี 3 ชนิดคือ เครื่องดนตรีประจำชาติญี่ปุ่น ได้แก่ โโกไตเซ (Koto) และ ซามิเซน (Shamisen) และเครื่องดนตรีตะวันตกสำหรับการเทียบเสียงคือ คีย์บอร์ด โดยในแต่ละชั้นเรียนจะมีเครื่องดนตรีประจำ

ชาติระหว่าง 10 - 20 เครื่องและคีย์บอร์ด 1 เครื่อง โดยการตั้งวางเครื่องดนตรีนั้นจะไม่นิยมวางบนพื้นเหมือนการบรรเลงในอดีตที่ผ่านมา โดยการตั้งวางเครื่องดนตรีจะตั้งไว้บนขาตั้งที่สร้างขึ้นจากการศึกษาพบว่าการเรียนการสอนนั้นจะเป็นการนั่งบรรเลงบนเก้าอี้(สังเกตการเรียนการสอน, 18 เมษายน 2546) นอกจากนี้ในการเรียนการสอนในโรงเรียนจำเป็นต้องใช้เครื่องดนตรีตะวันตก เช่น คีย์บอร์ดในการเรียนการสอนอันเนื่องมาจากการเทียบเสียงในการบรรเลง จะทำให้ง่ายต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีผู้เรียนจำนวนมากต่อการสอนในแต่ละครั้งดังคำกล่าวที่ว่า

“คุณิยมใช้เครื่องคีย์บอร์ดช่วยในการสอนให้ง่ายต่อการเทียบเสียง”

(Kaoru Tsubota, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“ต้องใช้เครื่องดนตรีตะวันตก อย่างคีย์บอร์ดเพื่อช่วยเทียบเสียง เพราะการตั้งเสียง การเทียบเสียงเครื่องดนตรีญี่ปุ่นค่อนข้างใช้เวลา ถ้าต้องสอนเด็กมากต้องอาศัยเทคนิคการเทียบเสียงจากคีย์บอร์ดให้นักเรียนฟัง ให้ง่ายต่อการประสมวงด้วย”

(Kazuo Suzuki, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

จากการศึกษาถึงแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพบว่าในการจัดการเรียนการสอนนั้นผู้สอนจะทำการเรียนที่บูรณาการความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ดนตรี แนวคิดและที่มาของเพลงต่างๆที่ใช้ในการบรรเลงสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้สึกรักในดนตรีและเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนดังคำกล่าวที่ว่า

“การสอนดนตรีญี่ปุ่นให้นักเรียน พยายามนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ จากประวัติศาสตร์ มาผสมผสานกับการจัดการเรียนการสอน”

(Kazuo Suzuki, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

“การสอนต้องพยายามหาสิ่งที่มาเสริมให้เด็กไม่รู้สึเบื่อ แต่จะทำให้เขาสนุกไปพร้อมๆกับการเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรมของชาติ โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อ”

(Makiko Nakajima, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“สิ่งที่สอนไม่ใช่แค่เทคนิคอย่างเดียว แต่จะบอกว่าทำไมเขาถึงเล่นแบบนี้ เพราะอะไร อะไรเป็นอิทธิพลต่อความคิดคนแต่ง นักเรียนจะได้รู้คุณค่าของเพลง”

(Keiko Yoshikawa, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าสิ่งหนึ่งที่ครูผู้สอนให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนนั้นคือเทคนิควิธีในการจัดการเรียนการสอน โดยครูผู้สอนให้ความสำคัญกับเรื่องอารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอนเป็นสำคัญ โดยครูผู้สอนจะมีเทคนิคและวิธีการสอนที่สอดแทรกเรื่องราวของประวัติศาสตร์ชาติ ความเป็นมา ประวัติของบทเพลงที่ใช้สอน รวมถึงการใช้เครื่องดนตรีตะวันตกในการประสมวงในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนไม่เกิดความรู้สึกเบื่อ หรือไม่สนใจที่จะทำการเรียนวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่น อันเนื่องมาจากการไม่คุ้นเคยกับการเรียนและการบรรเลงเครื่องดนตรีประจำชาติที่มีลำดับขั้นตอนและรายละเอียดในการบรรเลงที่เป็นแบบแผนขั้นตอนต่างจากดนตรีตะวันตกดังกล่าวที่ว่า

“สอนดนตรีญี่ปุ่นต้องพยายามทำสิ่งที่ยากให้ง่ายต่อการเข้าใจ เพื่อเด็กจะได้ไม่เบื่อ ไม่ตกใจกับสิ่งใหม่ๆ ทั้งๆที่เป็นของเก่าแก่ที่สุด”

(Kazuo Suzuki, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

“โดยส่วนตัวคิดเอา โโกโตะ (Koto) ชามิเซน (Shamisen) มาประสมกับเครื่องดนตรีตะวันตก เพราะไม่ต้องการให้นักเรียนรู้สึกตกใจหรือรู้สึกเบื่อ เพราะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เน้นดนตรีตะวันตก”

(Makiko Nakajima, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“คิดเอาวิธีการใหม่โดยใช้เครื่องดนตรีตะวันตกในการช่วยประสมประสานเสียงให้ นักเรียนจึงสนุกไปกับการบรรเลงเครื่องดนตรีญี่ปุ่น”

(Kazuo Suzuki, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

“ต้องพยายามหาเพลงที่เหมาะสมกับเด็ก และไม่ทำให้เด็กรู้สึกเบื่อแต่จะทำให้เขาสนุกไปพร้อมๆกับเข้าใจวัฒนธรรมญี่ปุ่น”

(Makiko Nakajima, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

จากแนวคิดดังกล่าวทำให้เนื้อหาและบทเพลงในการจัดการเรียนการสอนนั้นจึงเป็นการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้จากบทเพลงที่มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและเลือกจากบทเพลงที่มีความง่ายเพื่อสร้างความคุ้นเคยให้กับผู้เรียนและเพิ่มระดับความยากขึ้นตามลำดับเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนดนตรีประจำชาติและเป็นการสอนแทรกถึงเนื้อหาสาระประวัติของบทเพลงต่างๆควบคู่ไปกับการบรรเลงดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นดังกล่าวที่ว่า

“พยายามหาเพลงที่ไม่ยากนักให้นักเรียนค่อยๆ เล่น Koto เล่นด้วย
ร้องด้วย จนคล่องและชินกับสำเนียงเสียงดนตรีญี่ปุ่น แล้วจึงค่อยสอน
เพลงที่ยากขึ้นและประสมวงกันภายหลัง”

(Kazuo Suzuki, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

“การสอนไม่ได้เน้นให้เล่นเพลงแบบโบราณที่มีเทคนิคการเล่นที่
ซับซ้อน แต่จะเป็นบทเพลงง่ายๆ เน้นเทคนิคง่ายๆ เข้าใจได้รวดเร็ว ไม่ได้
ลึกซึ้งในเนื้อหามากมาย”

(Keiko Yoshikawa, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

2.3 ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียน

จากการศึกษารูปแบบและการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในโรงเรียนในการวิจัยครั้งนี้ โดยการสัมภาษณ์ครูและนักเรียนในโรงเรียน พบว่าการดำเนินการด้านการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นนั้นมีปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการอันเนื่องมาจากการที่ภาครัฐได้กำหนดนโยบายสู่การปฏิบัติในระยะเวลาอันรวดเร็วประกอบกับสาเหตุและปัจจัยต่างที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนในหลายประการซึ่งโรงเรียนได้พยายามดำเนินการในการแก้ไขปัญหาบางประการในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

2.3.1 ปัญหาด้านบุคลากรขาดความรู้ด้านดนตรีประจำชาติ

สภาพปัญหาและอุปสรรค

จากการศึกษาพบว่าในการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในโรงเรียนนั้นได้ถูกกำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนในวิชาบังคับในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา การดำเนินการในลักษณะดังกล่าวพบว่าในกระบวนการจัดการเรียนการสอนประสบปัญหาด้าน

บุคลากรคือครูผู้สอนและนักเรียนซึ่งสาเหตุสำคัญคือการที่บุคลากรขาดความรู้ความสามารถในการบรรเลงดนตรีประจำชาติ อันเนื่องมาจากในประวัติศาสตร์ด้านสังคมและวัฒนธรรมในประเทศญี่ปุ่นได้ขาดความสนใจและให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติ ญี่ปุ่นอันเนื่องมาจากการเปิดประเทศและการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับประเทศตะวันตก จากแนวคิดดังกล่าวทำให้ดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นได้ถูกละเลยและการถ่ายทอดการบรรเลงเป็นไปในวงจำกัด

จากรูปแบบการถ่ายทอดที่จำกัดอยู่วงแคบเมื่อภาครัฐได้กำหนดนโยบายให้โรงเรียนทุกโรงเรียนในประเทศญี่ปุ่นต้องทำการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นขึ้นเป็นรายวิชาบังคับในระดับมัธยมศึกษา จากนโยบายดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อปัญหาในการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญขึ้นในโรงเรียนอันเนื่องมาจากในโรงเรียนทุกโรงเรียนครูผู้ทำการสอนในรายวิชาดนตรีศึกษานั้นเป็นผู้ที่มีความรู้พื้นฐานและทักษะด้านดนตรีตะวันตกเป็นหลักดังกล่าวที่ว่า

“โดยส่วนตัวมีพื้นฐานทางดนตรีตะวันตกโดยเฉพาะเครื่องสายไวโอลิน (Violin) หูจะชินกับดนตรีตะวันตก”

“ปัญหาสำคัญในการสอนของผมก็คือตัวเองยังไม่ลึกซึ้งกับดนตรีญี่ปุ่นมากเท่าที่ควร”

(Kazuo Suzuki, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

“ปัญหาของตัวเองคือตัวเองยังไม่ลึกซึ้งกับดนตรีญี่ปุ่นมากนัก มีความรู้สึกของตัวเองยังเป็นดนตรีตะวันตก”

(Makiko Nakajima, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“ครูในโรงเรียนที่นี้ทั้งหมด เอกเครื่องดนตรีสากล ทำให้ไม่สามารถสอนนักเรียนเล่น โกโคะ (Koto) และ ซามิเซน (Shamisen) ได้”

(Keiko Yoshikawa, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

จากสาเหตุดังกล่าวมีผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในโรงเรียนอันเนื่องมาจากการที่ครูผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนนั้นไม่สามารถที่จะวางแผนและจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมในชั้นเรียนได้ จากปัญหาดังกล่าวได้

ก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญกับตัวครูผู้สอนในการประกอบวิชาชีพครูนั้นคือภาวะความตึงเครียดของครูผู้สอนรายวิชาดนตรี ดังคำกล่าวที่ว่า

“พอรู้นโยบาย และรู้ว่าต้องมาสอนนักเรียนในโรงเรียนเล่น โโกโตะ (Koto) ทั้งที่ผมไม่มีพื้นฐานทำให้ผมรู้สึกเครียดมาก”

(Kazuo Suzuki, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

“ตัวเองไม่ได้เอกเครื่องมือ โโกโตะ (Koto) และ ซามิเซน (Shamisen) เลย ที่ต้องมาสอนตอนแรกก็รู้สึกกังวลอย่างมาก โดยเฉพาะการที่ต้องให้นักเรียนบรรเลงเครื่องดนตรีด้วย มันเป็นเรื่องที่ค่อนข้างหนักใจมาก”

(Makiko Nakajima, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

จากการศึกษาปัญหาดังกล่าวพบว่านอกจากภาวะตึงเครียดของครูผู้สอนวิชาดนตรีอันเนื่องจากการขาดความรู้พื้นฐานด้านดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นแล้วพบว่าประเด็นปัญหาด้านบุคลากรที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลเกี่ยวเนื่องกับเรื่องความรู้พื้นฐานของครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนนั้นคือเรื่องปัญหาการขาดแคลนบุคลากรอันเนื่องมาจากการที่ภาครัฐกำหนดว่าผู้ที่จะประกอบอาชีพครูต้องสามารถเล่นดนตรีประจำชาติได้อย่างน้อย 1 ชนิด จากแนวนโยบายดังกล่าวส่งผลให้ครูที่จะทำการสอนวิชาดนตรีไม่สามารถประกอบวิชาชีพครูได้เนื่องจากการขาดทักษะด้านการบรรเลงดนตรีประจำชาติญี่ปุ่น จากปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อโรงเรียนที่ต้องจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นเกิดภาวะขาดแคลนครูผู้ทำการสอนในวิชาดนตรีขึ้นดังคำกล่าวที่ว่า

“ที่โรงเรียนครูไม่สามารถเล่นดนตรีญี่ปุ่นได้ ก็เลยไม่สามารถสอนได้ ต้องไปเชิญครูพิเศษที่มีความรู้มาสอนแทนครูในโรงเรียน”

(Keiko Yoshikawa, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

การแก้ไขปัญหา

จากสภาพปัญหาในด้านบุคลากรขาดความรู้เรื่องดนตรีประจำชาติที่พบในการวิจัยพบว่าโรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบรายวิชาได้พยายามที่จะหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาคาดดำเนินการตามแนวนโยบายของภาครัฐ เพื่อเป็นสร้างบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เรื่องดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นโดยมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวใน 2 วิธีคือ

1. การส่งเสริมและสนับสนุนในการพัฒนาทักษะด้านดนตรีประจำชาติ แก่ครูผู้รับผิดชอบรายวิชาดนตรี

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าโรงเรียนได้พยายามดำเนินการในการแก้ไขปัญหาเรื่องทักษะด้านดนตรีของครูผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีโดยการสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาทักษะด้านดนตรีของตนเองโดยไปทำการศึกษา อบรมเพื่อเตรียมพร้อมและเพื่อฝึกทักษะในการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติ จากสภาพปัญหาดังกล่าวพบว่ามีองค์กรที่ให้การสนับสนุนเรื่องการฝึกอบรมครูให้มีทักษะพื้นฐานเพื่อการสอนดนตรีประจำชาติคือ Japanese Music Education Foundation จากการศึกษาค้นคว้าองค์กรดังกล่าวเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของกลุ่มนักวิชาการดนตรีที่มีความเชี่ยวชาญด้านดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นโดยทำการอบรม สัมมนาแนวทางการสอนดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นแก่ครูผู้สอนในโรงเรียนต่างๆ เป็นครั้งๆ โดยให้ความรู้ทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติการบรรเลงดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นดังกล่าวที่ว่า

“ทางโรงเรียนได้ส่งครูไปอบรมกับนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญดนตรีญี่ปุ่นโดยเฉพาะ รัฐได้จัดอบรมสัมมนามากมายที่บังคับให้ครูดนตรีต้องเข้ารับการอบรมเตรียมความพร้อมในการสอน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ”

(Keiko Yoshikawa, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“โรงเรียนได้รับการสนับสนุนการสอน จาก Japanese Music Education Foundation เป็นกลุ่มที่ประกอบด้วยสมาชิกจากนักวิชาการด้านดนตรีต่างๆ มารวมกันจัดอบรมสัมมนาเป็นระยะๆ ซึ่งได้เชิญวิทยากรที่เป็นนักดนตรี โโกโตะ (Koto) ชามิเซน (Shamisen) มาช่วยอบรมเชิงปฏิบัติการ”

“ได้อบรมกับ Japanese Music Education Foundation ช่วยอบรมทั้งความรู้ที่เป็นทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ต้องเข้าอบรมเป็นระยะๆ ใช้เวลา 2 ปีก่อนที่จะมีไอดีเดียวในการสอนนักเรียนในโรงเรียน”

(Kazuo Suzuki, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

จากการศึกษาพบว่านอกเหนือจากการที่โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้กับครูผู้รับผิดชอบวิชาดนตรีแล้วพบว่าครูผู้สอนได้ ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้านดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นด้วยตัวเอง โดยครูผู้สอนจะออกไปศึกษา ความรู้เรื่องดนตรีประจำชาติเพิ่มเติมในบ้านดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในห้องถิ่นเพื่อนำความรู้และ วุฒิบัตรที่ได้รับมาใช้ในการวางแผนจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับตนเองและประกอบการ รับรองการประกอบวิชาชีพครูดังกล่าวที่ว่า

“ก่อนมาสอนได้ไปฝึกเรียนดนตรี โโกโตะ (Koto) สายของบ้าน Miyagi เพื่อฝึกเล่นโกโตะ (Koto) และ ซามิเซน (Shamisen) ที่เลือกบ้าน Miyagi เพราะบ้านนี้เป็นบ้านที่มีเพลงญี่ปุ่นที่ค่อนข้างทันสมัยและผลมรูปแบบ ดนตรีตะวันตกเอาไว้และบ้านนี้มีเพลงที่ครู Miyagi แต่งไว้สำหรับเด็กและ การประสมวงซึ่งเหมาะสมกับตัวเอง”

(Makiko Nakajima, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

จากแนวคิดและวิธีการดังกล่าวทำให้ปัญหาในด้านความรู้พื้นฐานของบุคลากรได้ลดลง ไปมาก เนื่องจากการฝึกอบรมปฏิบัติการและการดูแลเอาใจใส่จากภาครัฐและองค์กรด้านดนตรี ทำให้ครูผู้รับผิดชอบวิชาดนตรีมีทักษะพื้นฐานด้านดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นและทำการศึกษา พัฒนาทักษะเพิ่มเติมได้ต่อไป

2. การประสานในการสรรหาวิทยากรพิเศษเพื่อจัดการเรียนการสอนใน โรงเรียน

จากการศึกษาสภาพปัญหาเรื่องบุคลากรขาดความรู้พื้นฐานด้านดนตรี ประจำชาติญี่ปุ่นซึ่งมีผลกระทบทำให้เกิดภาวะขาดแคลนครูผู้สอนวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นใน โรงเรียน จากวิกฤตการณ์ดังกล่าวพบว่าโรงเรียนในญี่ปุ่นที่ประสบปัญหาด้านการขาดแคลน บุคลากรในการจัดการเรียนการสอนประกอบกับการอยู่ระหว่างการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะในการบรรเลงดนตรีประจำชาติ พบว่าได้มีการดำเนินการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดย การสรรหาวิทยากรที่มีความรู้เรื่องดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นมาทำการถ่ายทอดความรู้ในการจัดการ เรียนการสอนในโรงเรียน โดยจะเป็นการเชิญวิทยากรที่มีความรู้มาทำการสอนในแต่ละชั้นเรียน สัปดาห์ละ 1 ครั้งโดยทางโรงเรียนได้จัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งในการจัดจ้างเพื่อแก้ไขปัญหา ภาวะการขาดแคลนครูที่มีทักษะในการบรรเลงดนตรีประจำชาติดังกล่าวที่ว่า

"ที่มาสอนที่นี่เพราะโรงเรียนเชิญมาเพราะครูที่นี่เอกเครื่องดนตรีสากล
หมด ไม่สามารถสอนดนตรีญี่ปุ่นได้ จึงต้องเชิญครูมาเพื่อเป็นครูพิเศษ"

(Keiko Yoshikawa, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

"ที่โรงเรียนต้องเชิญครูพิเศษมาสอนเพราะครูที่โรงเรียนไม่
สามารถสอนดนตรี โโกโตะ (Koto) ซามิเซน (Shamisen) ได้ ต้องสรรหา
ครูที่มีความเชี่ยวชาญและเคยสอนในโรงเรียนมาก่อนมาสอนให้สัปดาห์
ละครั้งและมีค่าตอบแทนให้แทนระหว่างที่ครูที่สอนจริงกำลังพัฒนา
ทักษะ"

(Kazuo Suzuki, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

จากสภาวะปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อโรงเรียนได้ดำเนินการในการแก้ไขปัญหาพบว่า
ปัญหาด้านพื้นฐานความรู้ของบุคลากรได้ลดน้อยลงแต่จากการศึกษาพบว่าในกระบวนการ
จัดการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้นประสบปัญหาและอุปสรรคในด้านอื่น ๆ ที่มีผลเกี่ยวข้องกันด้วย

2.3.2 ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน

สภาพปัญหาและอุปสรรค

1. รูปแบบและการจัดชั้นเรียนที่ไม่เหมาะสม

จากการศึกษาวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นพบว่า
วัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นนั้นเป็นการเรียนแบบตัวต่อตัว เพลงต่อเพลงซึ่งเป็น
กระบวนการที่มีข้อจำกัดเรื่องรูปแบบการถ่ายทอด แต่จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการ
สอนวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นพบว่าในการเรียนในโรงเรียนนั้นไม่สามารถที่จะจัดชั้นเรียนให้กับผู้
ที่เรียนดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นได้อันเนื่องมาจากการเป็นวิชาบังคับของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา
ทำให้มีผู้เรียนในแต่ละห้องเป็นจำนวนมากทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกไม่สนใจในการเรียนวิชา
ดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นดังกล่าวที่ว่า

"การเรียน 1 ห้องมีนักเรียนเกือบ 40 คน ต้องเรียนประสมวงเป็นกลุ่ม
ใหญ่ เครื่องดนตรีไม่พอ เพื่อนจะเบื่อกันมาก"

(Kaoru Tsubota, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“เพื่อนหลายคนบอกว่าเบื่อ ทำไมต้องมาเสียเวลาเรียน
โกโตะ (Koto) ในชั้นเรียน สู้ไปเรียนตามบ้านดนตรีเดี่ยวๆ หรือเรียน
ดนตรีสากลดีกว่า”

(Ken Nakamura, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

จากการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวทำให้นักเรียนที่เรียนบางส่วนไม่ให้ความสนใจในการเรียนในชั้นเรียนอันเนื่องมาจากลักษณะของการบรรเลงดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นมีความซับซ้อนและมีรูปแบบการถ่ายทอดที่เหมาะสมกับการเรียนในกลุ่มที่มีผู้เรียนไม่มากจึงจะทำให้การเรียนนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาพบว่าสาเหตุที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเบื่อและไม่สนใจในการเรียนในชั้นเรียนในโรงเรียนอันเนื่องมาจากรูปแบบการจัดชั้นเรียนในโรงเรียนนั้นเป็นการจัดชั้นเรียนโดยไม่ได้มีการวัดระดับความรู้พื้นฐานด้านดนตรีประจำชาติของผู้เรียนทำให้ใน 1 ชั้นเรียนมีนักเรียนที่มีทักษะพื้นฐานในการบรรเลงดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นที่แตกต่างกันมาก จากสาเหตุดังกล่าวพบว่าทำให้การเรียนการสอนเกิดความล่าช้าและไม่สามารถสอนในเนื้อหารายละเอียดการบรรเลงที่ลึกซึ้งได้ดังคำกล่าวที่ว่า

“ตอนนี้ในชั้นเรียนก็มีปัญหาคือ ทุกคนไม่มีพื้นฐาน เวลาเล่นรวมวง
ถ้าเจอเพื่อนที่ไม่สนใจ หรือให้ความร่วมมือก็จะทำให้วงล่มแล้วต้องมาเริ่ม
กันใหม่”

(Ken Nakamura, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

“ปัญหาของที่ชั้นเรียน เพื่อนส่วนใหญ่ไม่น่าจะมีพื้นฐานมาก่อน ทำให้
ยากต่อการเข้าใจ ประสมวงร่วมกันก็จะมีปัญหาที่บางคนมีเทคนิคแปลกๆ
หรือเข้าใจในบันไดเสียงไม่เหมือนกัน ทำให้เสียงไม่ประสานกัน”

(Mina Kanakawa, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“อุปสรรคของผมคือตัวเองไม่มีความรู้พื้นฐานเลย ทำให้เวลาเล่น
บางครั้งก็เข้ากับเพื่อนไม่ได้ก็เกิดปัญหาขึ้น เพราะในสมองผมมันมีแต่
สำเนียงดนตรีตะวันตก”

(Tosihiko Mori, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นนั้นไม่สามารถที่จะสอนเทคนิควิธี บทเพลงที่มีความยากหรือละเอียดขึ้นได้เนื่องจากพื้นฐาน

ด้านดนตรีของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องเลือกสรรบทเพลง เทคนิคและวิธีการบรรเลงในระดับพื้นฐานในการสอนนักเรียนเพื่อให้นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสในการบรรเลงร่วมวงกันได้ซึ่งทำให้ในการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้นไม่สามารถพัฒนาสู่การบรรเลงระดับสูงได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“รู้สึกว่าคุณต้องหาเพลงที่ค่อนข้างเข้าใจง่าย รวมทั้งไม่มีเทคนิคยากเกินไปสำหรับทุกคนในห้องเรียน เพื่อให้สามารถเล่นร่วมกันได้”

(Kaoru Tsubota, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“สำหรับเพลงที่เลือกมาสอนจะเป็นเพลงที่เด็กคุ้นเคยง่ายแต่แฝงด้วยความหมาย ไม่ยากเกินไปสำหรับเด็ก เน้นเทคนิคง่าย เข้าใจได้รวดเร็ว ไม่ได้ลึกซึ้งในเนื้อหามากมาย เพราะต้องการฝึกให้เด็กทำงานเป็นกลุ่มมากกว่า”

(Keiko Yoshikawa, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“เทคนิควิธีที่นำมาสอนให้นักเรียนก็ยังเป็นพื้นฐานเล็กน้อย ไม่ได้ลึกซึ้งและคงไม่ใช่ระดับครูดนตรี เพราะรูปแบบการถ่ายทอด จำนวนนักเรียนแตกต่างกันมาก”

(Kazuo Suzuki, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

2. วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนไม่เพียงพอ

ในวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นสิ่งที่มีความสำคัญในวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีญี่ปุ่นนั้นคือเครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงเพื่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่น จากการศึกษาวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติในโรงเรียนพบว่าปัญหาและอุปสรรคประการหนึ่งในวัฒนธรรมการถ่ายทอดคือภาวะขาดแคลนเครื่องดนตรีประจำชาติสำหรับใช้ในการเรียนการสอน กล่าวคือในแต่ละโรงเรียนพบว่าจำนวนเครื่องดนตรีต่อจำนวนนักเรียนนั้นไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนต้องผลัดกันฝึกหัดและใช้เครื่องดนตรีประกอบการเรียนส่งผลให้การดำเนินการจัดการเรียนการสอนมีความล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพดังคำกล่าวที่ว่า

“ที่โรงเรียนมี โโกโตะ (Koto) เพียง 10 เครื่องต่อนักเรียนชั้นละ 40 คน ทำให้ยากมากสำหรับการเวียนเล่นจนครบทุกคน”

(Kazuo Suzuki, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

“เครื่องดนตรีที่โรงเรียนไม่เพียงพอ ทำให้การสอนในชั้นเรียนมีปัญหา
มาก นักเรียนต้องนั่งรอเพื่อนเล่นที่ละกลุ่ม ทำให้ช้า”

(Makiko Nakajima, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“อุปสรรคที่สำคัญในชั้นเรียนก็คือ จำนวนเครื่องดนตรีจะไม่เพียงพอ
สำหรับนักเรียน”

(Keiko Yoshikawa, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

จากสาเหตุดังกล่าวจากการศึกษาพบว่าสาเหตุอันเนื่องมาจากเครื่องดนตรี
ประจำชาติญี่ปุ่นเป็นเครื่องดนตรีที่มีราคาแพง จากสาเหตุดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อ
อนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นกล่าวคือทำให้ชาวบ้านโดยทั่วไปไม่สามารถซื้อเครื่อง
ดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นมาสำหรับการฝึกฝนและบรรเลงเป็นการส่วนตัว จากสาเหตุเรื่องราคา
เครื่องดนตรีที่มีราคาแพงนั้นส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติ
ญี่ปุ่นในโรงเรียนอันเนื่องมาจากงบประมาณในการดำเนินการจัดซื้อเครื่องดนตรีประจำชาติมาใช้
ในการเรียนการสอนมีจำนวนจำกัดทำให้ในแต่ละโรงเรียนมีเครื่องดนตรีที่ไม่เพียงพอกับความ
ต้องการในการจัดการศึกษาดังกล่าวที่ว่า

“เครื่องดนตรีที่โรงเรียนไม่เพียงพอ เครื่องดนตรีมีราคาแพงโรงเรียนไม่
มีงบประมาณที่เพียงพอในการจัดซื้อให้พอกับจำนวนคนที่เรียน”

(Makiko Nakajima, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“ตอนนี้ที่เป็นอยู่ก็คือโรงเรียนมีโกโตะ (Koto) ไม่เพียงพอเพราะราคา
สูงมาก โกโตะ (Koto) 1 เครื่องสามารถซื้อคีย์บอร์ดได้ประมาณ 10 เครื่อง
งบประมาณด้านนี้ของโรงเรียนก็มีจำกัดทำให้ โกโตะ (Koto) ไม่เพียงพอ
ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา อาทิ เด็กไม่มีเครื่องสำหรับฝึกฝนที่บ้าน”

(Keiko Yoshikawa, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

จากการศึกษาพบว่าสาเหตุในเรื่องเครื่องดนตรีที่มีราคาแพงนั้นนอกจากจะส่งผล
กระทบต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเท่านั้น จากการศึกษาพบว่าปัญหาดังกล่าวส่งผล
ต่อตัวผู้เรียนโดยตรงอันเนื่องมาจากการที่อุปกรณ์มีราคาแพงทำให้นักเรียนไม่สามารถจัดหา
เครื่องดนตรีประจำชาติมาใช้สำหรับการฝึกฝนเพิ่มเติมนอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียนได้ จาก

อุปสรรคดังกล่าวจึงส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังคำกล่าวที่ว่า

“เพื่อนส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องเวลาซ้อมที่บ้าน ทำให้เป็นปัญหาเพราะจะมีโอกาสเล่นเฉพาะในชั่วโมงเรียนเท่านั้น ถ้าทุกคนมีเครื่องซ้อมที่บ้านก็คงเก่งกว่านี้ เวลาเรียนที่โรงเรียนหรือประสมวงก็จะไพเราะมากขึ้น”

(Kaoru Tsubota, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“ผมไม่มีเครื่องซ้อมที่บ้าน บางครั้งอยากซ้อม เครื่องก็ไม่ว่าง ครูต้องใช้สอนนักเรียนตลอด”

(Ken Nakamura, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“อุปสรรคของฉันคือเครื่องดนตรีมีไม่พอสำหรับการซ้อม พ่อแม่ก็ไม่อยากซื้อให้มันแพงถ้าซื้อโกโตะ (Koto) ซื้อมเปียโน (Piano) ดีกว่า”

(Chika Sato, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2546)

3. ระยะเวลาในการเรียนการสอนไม่เหมาะสม

จากการศึกษาการจัดการเรียนการสอนวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติในโรงเรียน พบว่าระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนเป็นปัญหาและอุปสรรคประการหนึ่งที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติญี่ปุ่น อันเนื่องมาจากในหลักสูตรกำหนดให้มีการเรียนการสอนเพียงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 50 นาทีซึ่งเป็นระยะเวลาที่สั้นประจวบกับปัญหาเรื่องวัสดุอุปกรณ์ที่มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนทำให้ในการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติในแต่ละภาคการศึกษาไม่สามารถลงรายละเอียดในด้านเนื้อหา เทคนิควิธีในการปฏิบัติการบรรเลงดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นมากนักดังคำกล่าวที่ว่า

“เวลาในการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพียงครั้งละ 50 นาที ก็น้อยมากสำหรับครู เพราะแค่สอนการจูนเสียง ตั้งเสียง กว่าทุกคนจะพร้อมกันก็ใช้เวลาเยอะ ประกอบกับเด็กจำนวนมากกว่าจะได้เรียนครบทุกคนก็แทบไม่ได้สอนอะไรแล้ว”

(Keiko Yoshikawa, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“นักเรียนในห้องมี 40 คน มีเวลาเรียนเพียง 50 นาทีต่อสัปดาห์ทำให้เรียนได้ยากและเรียนได้ช้าลงด้วย ไม่เหมือนเรียนเดี่ยวที่บ้าน”

(Kaoru Tsubota, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

การแก้ไข้ปัญหา

จากการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในการศึกษาคั้งนี้พบว่าปัญหาและอุปสรรคด้านการเรียนการสอนโรงเรียนได้มีความพยายามในการดำเนินการแก้ไข้ปัญหาในด้านการเรียนการสอนโดยมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

2. พัฒนาเทคนิควิธีการในการเรียนการสอน

จากปัญหาและอุปสรรคในด้านการจัดการเรียนการสอนเรื่องรูปแบบการจัดชั้นการเรียนการสอนและระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนนั้นพบว่าโรงเรียนได้ดำเนินการในการแก้ไข้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนโดยการพัฒนาเทคนิควิธีการในการเรียนการสอน จากการศึกษาพบว่าครูผู้รับผิดชอบรายวิชาได้มีความพยายามในการจัดหาเทคนิควิธีการในการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นให้มีความน่าสนใจขึ้นโดยการนำเอาเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในเรื่องของการเทียบเสียงและการนำเครื่องดนตรีตะวันตกมาเล่นประสมวงกับเครื่องดนตรีญี่ปุ่นเพื่อให้นักเรียนไม่เกิดความรู้สึกเบื่อในการเรียนดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นและเพื่อให้นักเรียนไม่รู้สึกลังใจในการปรับทัศนคติและทักษะจากดนตรีตะวันตกมาเป็นดนตรีประจำชาติดังกล่าวที่ว่า

“เด็กเกือบทุกคนเรียนเปียโนมาตลอด เพื่อไม่ให้เด็กเบื่อหรือตกใจที่ต้องเรียนดนตรีประจำชาติ ก็เลยคิดวิธีการใหม่ในการสอนโดยใช้เครื่องดนตรีตะวันตกในการช่วยประสานเสียง นักเรียนจึงสนุกไปกับการบรรเลงเครื่องดนตรีญี่ปุ่นร่วมกับครู”

(Makiko Nakajima, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“ครูขอปรับเครื่องดนตรีสากลมาช่วยประสมวง ทำให้บรรยากาศในการเรียนของห้องเราไม่เครียดจนเกินไป รู้สึกมากกว่านั่งเรียนกับแม่ที่บ้าน”

(Kaoru Tsubota, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

3. ดำเนินการขอยืมเครื่องดนตรีจากบริษัทผลิตเครื่องดนตรีญี่ปุ่น

จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนได้ดำเนินการในการแก้ไขปัญหาในเรื่องการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนอันเนื่องมาจากเครื่องดนตรีมีราคาแพงและโรงเรียนไม่สามารถจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องดนตรีให้เพียงพอกับความต้องการของนักเรียนได้นั้น พบว่าโรงเรียนได้ดำเนินการในการเจรจาขอยืมเครื่องดนตรีจากบริษัทผู้ผลิตเครื่องดนตรีญี่ปุ่นเพื่อให้นักเรียนได้ทำการเรียน โดยโรงเรียนจะทยอยจัดซื้อตามงบประมาณที่ได้จากภาครัฐในภายหลังดังกล่าวที่ว่า

“เครื่องดนตรีของโรงเรียนก็ต้องไปยืมมาให้เด็กเรียน โดยมีบริษัทที่ผลิตเครื่องดนตรี โโกโตะ (Koto) ซามิเซน (Shamisen) ดำเนินการให้โรงเรียนทุกเทอมไปจนกว่าจะมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อซื้อ”

(Keiko Yoshikawa, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

2.4 แนวทางการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติในโรงเรียน

จากการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอน ปัญหา อุปสรรคและการแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนการสอนวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในโรงเรียนจากนั้นผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลดังกล่าวต่อนักวิชาการด้านดนตรีศึกษาและนักวิชาการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นเพื่อสร้างข้อสรุปแนวทางในการนำวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นมาถ่ายทอดในโรงเรียน จากการศึกษาค้นคว้าแนวทางในการนำวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นมาทำการถ่ายทอดในโรงเรียนนั้นควรมีแนวทางที่สำคัญในการดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรและการบริหารจัดการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นดังต่อไปนี้

แนวทางในการนำวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นมาถ่ายทอดในโรงเรียน

จากการศึกษารูปแบบการจัดการศึกษา ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในโรงเรียนพบว่ารูปแบบการดำเนินการจัดการเรียนการสอนมีวิธีดำเนินการทั้งในส่วนของการจัดการเรียนการสอนและการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่หลากหลายและไม่มีทิศทางทำให้การพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติมีความล่าช้า จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าเมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาถึงคุณค่าของวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นรวมถึง

วัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในแต่ละบ้านดนตรีประกอบกับการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในการจัดการศึกษาในโรงเรียนแล้วนำเสนอผลเพื่อร่วมอภิปรายกับกลุ่มนักวิชาการด้านดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นและนักการศึกษาในประเทศญี่ปุ่นผลจากการอภิปรายได้มีการกำหนดแนวทางในการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในการวิจัยครั้งนี้ไว้ดังนี้

1. ระยะเวลาในการดำเนินการ

สังคมประเทศญี่ปุ่นเป็นสังคมที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกอย่างแพร่หลาย ประชาชนและครูผู้ทำการสอนในโรงเรียนนั้นได้รับการศึกษาและได้รับอิทธิพลจากดนตรีตะวันตกเป็นหลักจากแนวคิดดังกล่าวส่งผลต่อสภาพการจัดการศึกษาด้านดนตรีในโรงเรียนในประเทศญี่ปุ่นในภาพรวม

จากการศึกษาพบว่าการก่อตัวของนโยบายในการจัดให้มีการนำดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นบรรจุเข้าในหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียนนั้นเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในระยะที่รวดเร็วและขาดการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับโรงเรียนกล่าวคือจากแนวคิดริเริ่มในการนำดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นบรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับจนถึงกระบวนการในการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาชาติใช้ระยะเวลาเพียง 3 ปีกล่าวคือ พ.ร.บ. การศึกษาหลักสูตรภาคบังคับในปี ค.ศ. 1998 บังคับใช้ตั้งแต่ ค.ศ. 2000 ซึ่งการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวส่งผลกระทบต่อบริบทโดยรวมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาดังกล่าวที่ว่า

“เตรียมตัวประมาณ 3 ปีเมื่อหลักสูตรเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจนต้องมีการอบรม สัมมนา ฝึกปฏิบัติ มันเป็นเรื่องยากมากที่ต้องมาเรียนรู้ เหมือนเป็นสิ่งใหม่ในชีวิต”

(Makiko Nakajima, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“การที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงจากเดิมไปมาก จากการทำนักเรียนคุ้นเคยกับเครื่องดนตรีตะวันตกมาโดยตลอดมาเปลี่ยนเป็นดนตรีประจำชาติ เป็นวิชาบังคับ โดยไม่เคยมีการเรียนการสอนแบบวิชาเลือกมาก่อน ทำให้แรกๆนักเรียนก็ตกใจ ครูก็กลัว พ่อแม่ไม่เห็นความสำคัญของดนตรีประจำชาติ โรงเรียนก็ไม่พร้อม”

(Yamaguchi Osamu, สนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2546)

จากการศึกษาพบว่าเมื่อเริ่มมีการนำดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นมาทำการถ่ายทอดในโรงเรียนนั้นก่อให้เกิดภาวะวิกฤตในกระบวนการจัดการศึกษาของชาติเป็นอย่างมาก ผลกระทบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการทำบุคคลที่ต้องการประกอบอาชีพครูต้องสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นได้อย่างน้อย 1 อย่างจึงจะสามารถประกอบวิชาชีพครูได้ จากหลักการดังกล่าวส่งผลต่อการทรัพยากรบุคคลที่มีความสามารถจำนวนหนึ่งที่ไม่สามารถที่จะประกอบวิชาชีพครูได้ เนื่องจากคุณสมบัติดังกล่าว ซึ่งสิ่งนี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อภาพรวมในเรื่องสังคมและเศรษฐกิจในประเทศญี่ปุ่น กล่าวคือก่อให้เกิดภาวะทรัพยากรบุคคลในวิชาชีพครูจำนวนหนึ่งอยู่ในภาวะไร้อาชีพหรือประกอบอาชีพไม่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถเป็นสำคัญดังคำกล่าวที่ว่า

“การกำหนดในการประกอบอาชีพครู ทำให้ครูที่มีฝีมือดี ๆ หลายคนที่ไม่
มีทักษะดนตรีญี่ปุ่นไม่สามารถเป็นครูได้ เป็นเรื่องที่น่าเสียดายมาก”

(Tokumaru Yosihiko, สนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2546)

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวทำให้นักวิชาการได้มีการนำเสนอแนวทางในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานและเริ่มปลูกฝังแนวความคิดเรื่องของวัฒนธรรมและดนตรีประจำชาติให้กับโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาที่ทำหน้าที่ในการผลิตครูดนตรีเพื่อทำการสอนในโรงเรียนเพื่อให้ความพร้อมในการจัดการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นอย่างมีประสิทธิภาพดังคำกล่าวที่ว่า

“หากจะมีการปรับเปลี่ยนอีกครั้งในเชิงนโยบายภาครัฐ หรือโรงเรียนจะ
ปรับปรุงหลักสูตรของโรงเรียนควรจะต้องมีระยะเวลาในการเตรียมความ
พร้อมอย่างน้อย 10 ปีเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและพัฒนาบุคลากรให้
มีความรู้มีมีประสิทธิภาพ”

(Tanaka Kenji, สนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2546)

2. การกำหนดนโยบายในการสร้างบุคลากรด้านการสอนดนตรีประจำชาติ

ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งที่พบในการศึกษาครั้งนี้คือปัญหาด้านบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติอันเนื่องมาจากการที่วัฒนธรรมดนตรีญี่ปุ่นได้ให้ความสนใจกับเรื่องดนตรีตะวันตกทำให้ระบบการศึกษามีการผลิตบุคลากรด้านดนตรีตะวันตกเป็นหลัก และกลุ่มคนดังกล่าวได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีในโรงเรียนในประเทศญี่ปุ่นมากเป็นระยะเวลายาวนาน จากการศึกษพบว่าในประเทศญี่ปุ่นมี

สถาบันการศึกษาเพียงแห่งเดียวที่เปิดทำการเรียนการสอนนั้นคือมหาวิทยาลัย Tokyo Gedai ซึ่งส่งผลให้มีผู้รับการศึกษาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นจำนวนน้อยดังคำกล่าวที่ว่า

“สำหรับดนตรีญี่ปุ่นในปัจจุบันมีเพียง Tokyo Gedai ที่สอนดนตรีประจำชาติระดับอุดมศึกษา ทำให้มีโอกาสเรียนจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยทั่วไปที่เปิดสำหรับดนตรีตะวันตกมากกว่า 70 แห่ง”

(Keiko Yoshikawa, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2546)

“การเรียนสถาบันอุดมศึกษาที่สอนดนตรีญี่ปุ่นกับดนตรีตะวันตกมันแตกต่างกันมาก ทำให้เกิดปัญหาเรื่องการขาดบุคลากรที่จะออกมาผลักดันดนตรีญี่ปุ่นให้เกิดการพัฒนาต่อไป”

(Tanaka Kenji, สนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2546)

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวกลุ่มนักวิชาการได้นำเสนอแนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านดนตรีประจำชาติทั้งในด้านการบรรเลงและการสอนดนตรีประจำชาติเพื่อให้การเรียนการสอนในโรงเรียนนั้นเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้ที่จะประกอบวิชาชีพครูดนตรีต้องได้รับการศึกษาในเรื่องเนื้อหา องค์ความรู้ด้านการบรรเลงและการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นทั้งในด้านเทคนิควิธีการสอน การออกแบบและจัดทำหลักสูตรด้านดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การเรียนการสอนดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ใช่เป็นการเร่งสร้างบุคลากรภายในระยะเวลาสั้นๆ ซึ่งทำให้บุคลากรเหล่านั้นไม่สามารถปฏิบัติการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพดังคำกล่าวที่ว่า

“ภาครัฐต้องให้ความสำคัญกับการผลิตคนที่จะมาทำการสอนดนตรีประจำชาติญี่ปุ่น ต้องวางพื้นฐานทั้งด้านดนตรีและการสอนอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เร่งสอน เร่งสัมมนาตอนที่จัดทำหลักสูตรแล้ว เพราะครูเหล่านั้นมีทักษะดนตรีตะวันตก จะไม่เข้าใจเนื้อหาของหลักสูตรและไม่เข้าใจการเล่นเครื่องดนตรีญี่ปุ่น และขาดความซาบซึ้งในสุนทรียะ”

(Yamaguchi Osamu, สนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2546)

3. การปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน

จากการศึกษาวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นพบว่าในแต่ละบ้านดนตรีในแต่ละท้องถิ่นมีความเป็นเอกลักษณ์ในการบรรเลงและเนื้อเพลงในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในปัจจุบันพบว่าการจัดทำหลักสูตรที่มีกรอบเนื้อหาในด้านทักษะการบรรเลงและเนื้อหาบทเพลงที่ชัดเจนโดยครูผู้สอนในโรงเรียนนั้นจะต้องทำการสอนตามเนื้อหาของหลักสูตรในด้านทักษะการบรรเลงและสามารถเลือกเพลงที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมาทำการเรียนการสอนในโรงเรียนของตน จากแนวคิดดังกล่าวก่อให้เกิดอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่งอันเนื่องมาจากครูผู้ทำการสอนนั้นได้รับการฝึกฝนทักษะจากบ้านดนตรีที่แตกต่างกันดังคำกล่าวที่ว่า

“ส่วนตัวแล้วเรียนดนตรี โโกโตะ (Koto) สายบ้าน Miyagi เพราะเป็นบ้านดนตรีที่มีเพลงค่อนข้างทันสมัย และมีเอกลักษณ์ในด้านการประพันธ์เพลงสำหรับเด็กและการประสมวง”

(Makiko Nakajima, สทนากลุ่ม 18 เมษายน 2546)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่โรงเรียนจัดสรรหาวิทยากรมาทำการเรียนการสอนแทนครูประจำซึ่งไม่สามารถสอนได้นั้นเป็นผู้ที่มีเอกลักษณ์ทางวิธีการบรรเลงในด้านทำนอง จังหวะและเนื้อหาบทเพลงในแต่ละท้องถิ่น แต่ละบ้านดนตรีทำให้ประสบปัญหาความไม่สอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในด้านการจัดการเรียนการสอน จากปัญหาดังกล่าวกลุ่มนักวิชาการได้นำเสนอแนวทางในการดำเนินการด้านหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นโดยหลักสูตรที่ได้นั้นต้องมีความยืดหยุ่นในด้านเนื้อหาการเรียนการสอนเพื่อให้แต่ละท้องถิ่นได้ปรับเนื้อหาและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนและทักษะของครูผู้สอนในแต่ละท้องถิ่นและแต่ละโรงเรียน ประกอบกับแนวคิดและวิธีการดังกล่าวจะทำให้เอกลักษณ์ด้านการบรรเลงดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นดำรงอยู่ได้ในแต่ละท้องถิ่น ดังคำกล่าวที่ว่า

“หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น ไม่บังคับให้เหมือนกันหมดเพราะไม่อย่างนั้นจะเป็นการสอนดนตรีญี่ปุ่นแบบคลาสสิก ไม่มีเอกลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น และจะหาครูที่เชี่ยวชาญและมีเอกลักษณ์ส่วนตัวมาสอนได้ยาก”

(Inoue Kazuo, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2546)

“แต่ละห้องถิ่นมีเอกลักษณ์ทางการบรรเลง การทำหลักสูตรแบบเดียว ใช้ทั้งประเทศคงไม่เหมาะ เพราะครูต่างก็มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ของ บ้านดนตรีตนเอง หลักสูตรต้องเปิดกว้างเรื่องเนื้อหา วิธีการบรรเลง บทเพลงเพื่อให้แต่ท้องถิ่นได้อนุรักษ์การบรรเลงของท้องถิ่นไว้”

(Tanaka Kenji, สนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2546)

4. จัดการสนับสนุนการผลิตและจัดหาเครื่องดนตรีประกอบการเรียนการสอน

ปัญหาที่พบในการศึกษาครั้งนี้ในทุกพื้นที่ในการวิจัยคือปัญหาในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอันเนื่องมาจากเครื่องดนตรี โโกโตะ (Koto) เป็นเครื่องดนตรี ที่มีราคาแพง จากการศึกษาพบว่าสาเหตุหลักที่ส่งผลให้เครื่องดนตรีมีราคาแพงอันเนื่องมาจากการที่เครื่องดนตรีโกโตะ (Koto) เป็นดนตรีที่ได้รับความนิยมอยู่ในวงจำกัดส่งผลให้จำนวนผู้ผลิต เครื่องดนตรีในประเทศญี่ปุ่นมีจำนวนน้อย จากการศึกษาสนทนากลุ่ม นักวิชาการได้เสนอแนวทางการ จัดหาเครื่องดนตรีประกอบการเรียนการสอนว่า

“สาเหตุหลักประการหนึ่งที่ทำให้ราคา โโกโตะ (Koto) แพงเนื่องมาจาก ในอดีตคนนิยมน้อย ร้านที่ทำก็เลยมีน้อย อีกทั้งกลุ่มคนที่นิยมก็คือคน ฐานะดี จึงทำให้ โโกโตะ (Koto) มีราคาแพง”

(Tanaka Kenji, สนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2546)

จากสาเหตุดังกล่าวกลุ่มนักวิชาการได้เสนอแนวทางในการดำเนินการกับปัญหาดังกล่าว โดยเสนอให้ภาครัฐได้ดำเนินการในการสนับสนุนเครื่องดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นให้กับโรงเรียนใน ระยะเวลาแรก อันเนื่องมาจากการที่ภาครัฐให้การสนับสนุนให้มีการจัดซื้อประกอบการเรียนการสอน ในโรงเรียนและส่งเสริมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นให้แพร่หลายจะทำให้จำนวนการผลิตมากขึ้นซึ่ง ส่งผลต่อต้นทุนการผลิตที่ต่ำลงจะทำให้ราคาของเครื่องดนตรีมีราคาที่ถูกลงดังคำกล่าวที่ว่า

“รัฐต้องจัดหาเครื่องดนตรีญี่ปุ่นไว้ในโรงเรียน เหมือนที่เคยสนับสนุนให้ มี เปียโน (Piano) ทุกโรงเรียนจนเกิดกระแสความนิยม ครูสามารถสอน เปียโน (Piano) ให้กับนักเรียนทุกคนและทุกคนสามารถเล่น เปียโน (Piano) ได้ ส่งผลให้จำนวนผู้ใช้มากขึ้นทำให้มีราคาถูกลง สำหรับ โโกโตะ (Koto) ก็ควรจะเป็นเช่นเดียวกัน”

(Inoue Kazuo, สนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2546)

“สิ่งสำคัญคือรัฐต้องสนับสนุนการเรียนดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นให้แพร่หลาย และต้องออกนโยบายเร่งการผลิตเครื่องดนตรีญี่ปุ่นให้มีราคาถูกลงโดยส่งเสริมให้บริษัทผลิตเครื่องดนตรีหันมาให้ความสนใจกับการผลิตเครื่องดนตรีประจำชาติ และจัดหาให้กับโรงเรียนประกอบการสอนจะทำให้ราคาถูกลงและมีความเหมาะสมมากขึ้น”

(Tokumaru Yosihiko, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2546)

5. ส่งเสริมการประสานงานให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษาพบว่าปัญหาและอุปสรรคด้านการขาดแคลนบุคลากรในการสอนดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นนั้นส่วนหนึ่งสามารถแก้ไขได้โดยการขอความร่วมมือในการนำวิทยากรผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านดนตรีญี่ปุ่นในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการสอน อันเนื่องมาจากการที่วิทยากรประเภทนี้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติประกอบเป็นผู้ที่เรียนรู้ในเรื่องเอกลักษณ์การบรรเลงและทำนองเพลงในแต่ละท้องถิ่นและเข้าใจถึงสภาพสังคม วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ทางด้านดนตรีในแต่ละท้องถิ่น เมื่อภาครัฐต้องการสนับสนุนให้มีการดำรงวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติจึงควรให้ความสำคัญกับการให้ชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนจากการสนทนากลุ่มนักวิชาการได้เสนอแนวทางการประสานงานร่วมกับชุมชนในการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า

“การเรียนการสอนต้องให้ครูในบ้านดนตรีมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนดนตรีประจำชาติเพราะเขาเหล่านั้นเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านดนตรีญี่ปุ่นที่แท้จริง”

(Inoue Kazuo, สนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2546)

“ครูในบ้านดนตรีเหล่านี้ต้องเข้ามามีบทบาทในการศึกษาตั้งแต่การจัดทำหลักสูตร การฝึกอบรม และการผลิตพัฒนาบุคลากรให้ตรงกับความต้องการของชาติและของท้องถิ่นจริง”

(Osamu Yamaguchi, สนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2546)

“ครูในบ้านดนตรีแต่ละท้องถิ่นก็คือคนที่อนุรักษ์ดนตรีประจำชาติแบบเอกลักษณ์แต่ละท้องถิ่นมาโดยตลอด การอยู่กับดนตรีประจำชาติมาตลอดย่อมมีประสบการณ์ที่เป็นความรู้ในการจัดทำหลักสูตร จะอาศัยแต่นักการศึกษาอย่างเดียวไม่ได้”

(Yosihiko Tokumaru, สนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2546)

6. ควรมีการประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมดนตรีประจำชาติอย่างต่อเนื่องในวงกว้าง

แนวทางที่สำคัญประการหนึ่งที่นักวิชาการนำเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นในโรงเรียนนั้นภาครัฐต้องกำหนดนโยบายและส่งเสริมให้มีการผลิตสื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติญี่ปุ่นเผยแพร่ในสังคมญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่องและแพร่หลาย แนวคิดดังกล่าวเพื่อต้องการให้ชาวญี่ปุ่นได้เกิดการซึมซับวัฒนธรรมประจำชาติและเกิดกระบวนการเรียนรู้เรื่องราวที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประจำชาติผ่านสื่อต่างๆ เพื่อเป็นแรงผลักดันให้เกิดกระแสนิยมในดนตรีประจำชาติ และทำให้ชาวญี่ปุ่นหันมาให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติ โดยมุ่งเน้นกระบวนการให้ความรู้ผ่านสื่อสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อบันเทิงเพื่อให้เกิดกระแสนิยมวัฒนธรรมประจำชาติอันจะส่งผลต่อวัฒนธรรมในการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติจากการสนทนากลุ่ม นักวิชาการได้เสนอแนวทางการประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมดนตรีประจำชาติไว้ว่า

“สิ่งที่ต้องทำในระดับนโยบายคือรัฐต้องมีการสนับสนุนให้สื่อต่างๆ วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ได้มีการให้ข้อมูลความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติ เพื่อให้คนรู้สึกมีส่วนร่วมไปในวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของตนเอง และเกิดความสนใจหรือตื่นตัวในเรื่องวัฒนธรรมดนตรีของตนเอง”

(Yamaguchi Osamu, สนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2546)

“สื่อบันเทิงมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อความคิดของคนโดยเฉพาะเด็กและวัยรุ่น โดยรัฐควรร่วมมือกับภาคเอกชนในด้านบันเทิง สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการแสดงทางวัฒนธรรมหรือสอดแทรกเรื่องราวของวัฒนธรรมดนตรีเข้าไปในการสื่อสารการแสดงเพื่อให้เกิดกระแสนิยม”

(Tokumaru Yosihiko , สนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2546)

ลักษณะพิเศษของโรงเรียนญี่ปุ่นที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา

จากการสังเกตบรรยากาศรอบ ๆ ของโรงเรียนญี่ปุ่น ในการจัดการเรียนการสอนดนตรี ประจำชาติในโรงเรียนพบว่าปรากฏลักษณะพิเศษในการดำเนินการของประเทศญี่ปุ่นอันเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญ

โดยลักษณะพิเศษข้อแรกคือการเขียนเป้าหมายไว้ทุกแห่งในโรงเรียนเพื่อให้เกิดความร่วมมือ

ลักษณะพิเศษข้อสองคือการทำงานแบบ Team work โดยเด็กนักเรียนจะถูกฝึกให้ปฏิบัติทุกวันจนติดเป็นนิสัย

ลักษณะพิเศษข้อสามคือญี่ปุ่นฝึกเด็กโดยเน้น การปฏิบัติเป็นหลักทั้งสิ้น คือฝึกให้เด็กปกครองตนเอง มีหัวหน้าห้องเป็นตัวแทนของห้อง เพื่อเข้าร่วมการประชุมกับคณะกรรมการของโรงเรียน

โรงเรียนของประเทศญี่ปุ่นเน้นกิจกรรมความร่วมมือให้ความสำคัญในการอบรมมนัสย์มากพอ ๆ กับให้ความสำคัญเนื้อหาวิชาการ สร้างบรรยากาศ การรวมกลุ่ม เพื่อปลูกฝังความเคยชิน ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการรวมกลุ่ม อันเป็นลักษณะที่เด่นสุดของคนญี่ปุ่น สอนการเกาะกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น เคารพซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม ไม่ทำตนให้เด่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมสังคมของคนญี่ปุ่น ที่คอยปลูกฝังให้กับเด็กนักเรียนตลอดเวลา ซึ่งพลังกลุ่มนี้ จะเกิดผลดีต่อส่วนรวมอย่างใหญ่หลวง ถ้าการรวมกลุ่มนั้นมีประสิทธิภาพ พลังแห่งการรวมกลุ่มจะเป็นตัวผลักดันให้สังคมที่ตนสังกัดเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว คนญี่ปุ่นได้รับการฝึกให้ทำงานเป็นกลุ่มอย่างต่อเนื่อง โดยมีเงื่อนไขว่าต้องมีความเคารพซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง จึงไม่สามารถแสดงความคิดเห็นส่วนบุคคลได้เต็มที่ สังเกตได้จากการประสมวงของดนตรีญี่ปุ่น จะดำเนินทำนองเพลงประสมประสานไปพร้อม ๆ กัน เน้นความพร้อมเพรียงของเสียงที่ออกมาอย่างสมดุล คือต้องฟังซึ่งกันและกัน การฟังซึ่งกันและกัน เปรียบเทียบได้กับการเคารพซึ่งกันและกัน การเรียนการสอนดนตรีในโรงเรียนญี่ปุ่นจึงเน้นเรื่องการทำงานเป็นกลุ่ม ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของโรงเรียน หรือสังคมญี่ปุ่น ดังนั้น การศึกษาในแต่ละวิชา จึงเน้นเรื่องของการทำงานเป็น Team work การเรียนดนตรีในห้องเรียน จึงต้องเน้นการเล่นประสมวง ซึ่งเมื่อภาครัฐ บังคับให้นักเรียนจำเป็นต้องเล่นเครื่องดนตรีญี่ปุ่น 1 ชิ้น ซึ่งส่วนใหญ่ของโรงเรียนจะเลือก โโกโตะ (Koto) แต่เนื่องจากเครื่องดนตรีญี่ปุ่น ยังมีราคาค่อนข้างสูง จึงมีขีดจำกัดในการที่จะให้ทุกคนมีส่วนร่วม ดังนั้น ครูดนตรีของโรงเรียนจึงต้องคิดหารูปแบบในการสอนให้มีการบูรณาการ วัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งตัวครูและนักเรียนต่างก็มีพื้น

แล้ว มาประสมกับดนตรีญี่ปุ่น จึงนับได้ว่าครูญี่ปุ่นมีความคิดสร้างสรรค์ในเชิงการอนุรักษ์วัฒนธรรม ของดนตรีญี่ปุ่นที่เน้น การรวมกลุ่มเป็นหลักและเป้าหมายของการศึกษา

บรรยากาศรอบ ๆ ตัวเด็กจะถูกหล่อหลอมโดยธรรมชาติให้ซึมซับซึ่งความร่วมมือ การรวมกลุ่ม การทำงานแบบ Team work ดนตรีญี่ปุ่นจึงกลายเป็นนักปฏิบัตินิยม ที่ต้องมีเป้าหมายของชิ้นงานทุกชิ้นแบบไม่เพื่อฝัน รวมทั้งรัฐฝึกหัดให้รู้จักมองข้อบกพร่องของตนเอง เวลาประสมวงดนตรีเมื่อเกิดความซุกซลักในการดำเนินทำนอง ครูจะถามนักเรียนว่า เมื่อก็เกิดอะไรขึ้น ทุกคนช่วยกันคิด แล้วจะมีนักเรียนบอกทันทีว่า เป็นเพราะเขาหรือใครที่เล่นตรงไหนผิด ดังนั้น การประสมวงดนตรีจะทำให้ให้นักเรียนทุกคนมีความรับผิดชอบในส่วนที่ตนเองบรรเลง จึงต้องพยายามเล่นให้ดีที่สุด คือทุกคนต่างก็ต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ดีเพื่อประสิทธิภาพของงานที่นำเสนอออกมา

นอกจากฝึกการทำงานเป็น Team work ในวัฒนธรรมการรวมกลุ่มของคนญี่ปุ่นแล้ว ครูในโรงเรียนจะต้องฝึกวินัย ฝึกการปฏิบัติขั้นพื้นฐานในความร่วมมือเมื่ออยู่กับผู้อื่น ฝึกการจัดสภาพแวดล้อม ฝึกการเก็บรักษา ฝึกการทิ้งขยะ ฝึกการทำความสะอาด และฝึกความมีระเบียบ ซึ่งครูจะสอนในรายละเอียดทุกขั้นตอนโดยเน้นการปฏิบัติ และเป็นการปฏิบัติที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ปฐมวัย

ครูดนตรีของโรงเรียนญี่ปุ่นจะเน้นฝึกระเบียบวินัยตั้งแต่เด็กนักเรียนอย่างเข้ามาในห้องเรียน การจัดห้องเรียน การวางเครื่องดนตรี การรักษาเครื่องดนตรี การเก็บรักษาเมื่อเรียนเสร็จ การจัดเก้าอี้ รวมถึงการปฏิบัติเมื่ออยู่ร่วมกัน ครูได้แสดงแบบที่เป็นตัวอย่างที่ดี ครูมีความรักต่ออาชีพ มีความรักที่จะถ่ายทอดความรู้อย่างไม่เหน็ดเหนื่อย ครูจะสอนตรงเวลา เลิกตรงเวลา ไม่เคยได้นั่งพักตลอดคาบที่สอน ดังนั้น เด็กนักเรียนก็จะได้เห็นภาพลักษณะที่ดีงาม ส่งเสริมให้เด็กประพฤติปฏิบัติเป็นอย่างดี

จากการศึกษาดูกระบวนการสอนดนตรีในประเทศญี่ปุ่น เสมือนได้เน้นภาพกระบวนการสร้างเด็ก โดยผ่านดนตรีที่เป็นเพียงสื่อหนึ่ง ทำให้เห็นภาพ หนึ่งว่า สังคมญี่ปุ่นทุ่มเทกำลังกายและใจ รวมทั้งพลังจากทุกภาคที่รับผิดชอบ ต่อการพัฒนามนุษย์ ในอันที่จะพัฒนาคนในประเทศให้มีคุณภาพ มีความเข้มแข็งและแข็งแกร่งและเชื่อว่า ไม่ว่าเศรษฐกิจจะล่มสลายเพียงใด ก็คงจะเป็นเพียงบาดแผลเล็ก ๆ ที่เกิดขึ้นชั่วคราว ประเทศญี่ปุ่นคงจะไม่มีวันดับสูญโดยเด็ดขาด